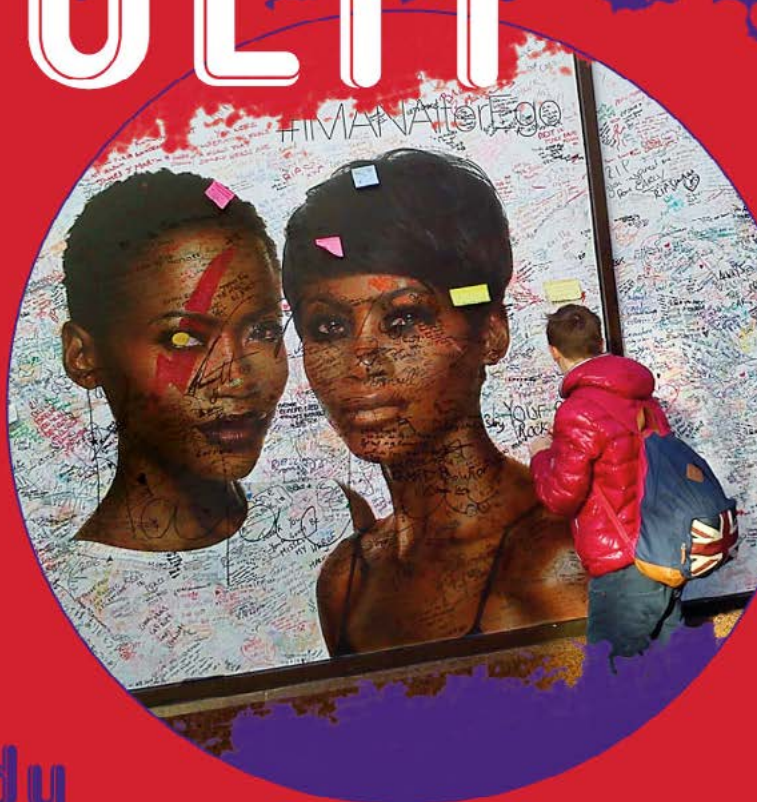

IVA PEKÁRKOVÁ

MULTI KULTI

MLADÁ FRONTA

pindy
jedný český mindy

MLADÁ FRONTA

IVA PEKÁRKOVÁ

MULTIKULTI PINDY

JEDNÝ ČESKÝ MINDY

MLADÁ FRONTA

POZNÁMKA A PODĚKOVÁNÍ

Dík za pomoc a povzbuzení při psaní téhle knížky patří všem obvyklým podezřelým: lidem různých věků, barev a národností, ale i zvířatům, krajinným útvarům a několika vesnicím a městům. Speciální dík patří anonymnímu diskutérovi, který o mém blogu prohlásil, že jsou to jen „blbý pindy ňáký blbý mindy“ - ten rým mě zaujal natolik, že jsem pak prostě musela vydat knížku s názvem, který byl jeho variací.

ČÁST 1

**V ANGLII JE TRÁVA
ZELENĚJŠÍ**

V ANGLII JE TRÁVA ZELENĚJŠÍ (Jak to všechno začalo)

Před pěti lety zhruba touhle dobou začalo mému příteli K. kapat na karbid. Teda... začalo to už tak půl roku předtím, v okamžiku, kdy si hrdě odnesl domů fungl nový český pas. Ale teď se jednotlivé kapky slily v nepřetržitý čůrek a ten se proměnil v sílící proud. K. se, stručně řečeno, zvencnul a už nemluvil o ničem jiném než o tom, že chce žít v Anglii, a kdy se tam konečně odstěhuje.

Bydleli jsme tenkrát v sedmém patře - v půdním bytě v Michli, který se mi jako zázrakem podařilo získat, když jsem se vrátila z emigrace, a ve kterém jsem svého času žila s bývalákem. Nebyl to ideální byt - nevešla se do něj pračka, vařit se muselo v koupelně, do ložnice zatékalo střechou a v moc pěkných rustikálních trámech uprostřed obýváku se usadila rodinka tesaříků. Ale byl to byt. Předtím jsme s K. strávili několik let v jednom pokoji. Naivně jsem si myslela, že K. ocení nový prostor, který se nám naskytl, ale to jsem se spletla. K. byl v tom bytě prostě zoufalý. Jednak zřejmě duch mého bývaláka nestačil vyvanout tak dokonale, jak by si přál, a jednak, jak jsem zjišťovala doslova za pochodu, patří K. k lidem, kteří mají rádi, když je kolem nich spousta dalších lidí. Spolubydlící v předchozím působišti se ke K. nechovali nijak zvlášť přátelsky, a přece se mezi nimi cítil dobře. Byl rád, když vydávali zvuky, překáželi v koupelně, nechali v kuchyni binec - to všechno byly známky lidské existence. K. už je prostě takový. Náš nový byt byl izolovaný a to se K. vůbec nelíbilo.

Nemluvě o tom, že ČR před časem vstoupila do Evropské unie a jako její občané jsme měli právo bydlet a pracovat v Anglii.

Co mi tenkrát K. předváděl, to nikomu nepřeju. Když jsem prohlásila, že já bych daleko radši zůstala v Čechách - už jsem se v životě nacestovala dost - a že jestli chce odjet, tak holt se rozejdeme, K. se okamžitě začal sebevraždít (zatím jen hubou, naštětí): skákal z okna, skákal pod vlak, přežral se jedu na krysy a pak

čekal, až mu uhníjí střeva. Trval na svém: chce žít v Anglii - a to se mnou. Jinak nechce žít.

Jako ve špatné komedii si K. zvykl trhat ve vzteku šaty, co měl zrovna na sobě, a tak jsem si připravila stranou hromádku starých, děravých či něčím pocákaných košil a triček a před každou „diskusí“ ho přinutila, aby si jedno z nich vzal na sebe. Tím jsme se zbavovali jak vzteku, tak nepotřebného oblečení.

Musím čtenáře upozornit, že nejsem žádná dorota tiše se obětující a tiše snášející výkyvy nálad svého partnera. Kdybychom spolu nežili už čtyři roky a kdybych K. neznala jako spolehlivého, pravdomluvného, rozumného a vůbec skvělého chlapa, byla bych se dávno začala poohlížet po jiném. Naštěstí jsem vycítila, že tohle je v K.-ově životě skutečně mezní situace a já bych jako jeho partnerka měla stát při něm, ať vyvádí cokoli. Ono tu nešlo jen o cestu do Anglie: rodinná situace v Nigérii se vyhrotila, K. musel čelit útokům staršího bratra Uhunomy, který ho už dobře deset let systematicky okrádal a ještě pomlouval u příbuzných. Taky ho nedávno honili v noci po Strašnicích čtyři hošani silně podobní skinheadům a nadávali mu, velmi nevynalézavě, do vopičáků a černých hub. K. si na podobné věci nikdy nestěžoval, jen mi o nich vyprávěl a smál se u toho. Ale bylo jasné, že si potřebuje odpočinout, potřebuje strávit nějakou dobu na místě, kde není jediný černoch v širém okolí. V Čechách a na Moravě, málo platné, byl pořád tak trochu na výstavě.

Když jednou v podvečer K. přišel z práce, rozbil pěstí zrcadlo a čtvrtmetrovým střepem ve tvaru dýky se bodl do hrudi, usoudila jsem, že je čas. Zalepila jsem mu krvácející ránu (trefil se naštěstí do žebra), naložila ho do auta a odvezla za známou psychiatrickou.

„Omlouvám se, že ruším v tuhle pozdní hodinu,“ řekla jsem a strčila K. do dveří. „Ale můj přítel se zbláznil.“

Psychiatricka si s K. pohovořila, předepsala mu prášky na uklidnění - a pak se obrátila ke mně. „Váš přítel se nezbláznil,“ ujistila mě. „Váš přítel chce jet do Anglie. A nedovede si představit, že by tam mohl jet bez vás.“

K. zuřivě přikyvoval, jako by říkal: „Vidíš to? Teď to máš potvrzený od profiků.“

A tak jsme se přichystali na cestu...

K. vůbec nevěděl, do čeho jde, Anglii znal jen podle jména. Já jsem dávala dohromady všechno, co jsem o Británii věděla – a už předem jsem tušila, že všechno bude jinak, než si myslím.

říjen 2010

HURÁ, ANGLIČANKY! (O tom, jak je kolikrát všechno jinak)

Vypadaly naprosto přesně. Jak vystřižené z detektivky od Agathy Christie (což byly jediné knížky v angličtině, které se mi v tehdejší Československu podařilo sehnat). Tři dámy „jistého věku“, obuté do pohodlných šněrovacích botek, oblečené do střízlivých kostýmků, na hlavě plstěné – nebo jaké – kloboučky. Ale co na nich bylo nejangličtější (teda aspoň v mých málo informovaných představách), bylo jejich vzpřímené, snad až trochu upjaté držení hlavy a šedě mateřský pohled, kterým obhlížely svět, jako by pátraly po něčem, čemkoli, co by mohly jednou provždy napravit svou pouhou anglickostí.

Byl květen roku 1985, den předtím jsem ilegálně přešla přes hranici z Jugoslávie a dorazila do Benátek. Tyhle tři dámy na náměstí San Marco byly první živé Angličanky, které jsem v životě viděla.

Nemohla jsem si pomoci: hned jsem se k nim hnala. Bylo odpoledne a já jsem trapně školometskou, poněkud viktoriánskou angličtinou vykoktala: „Dámy – ještě nikdy jsem se nesetkala se žádnou anglickou osobou ženského pohlaví. Směla bych vás, není-li to příliš smělé, pozvat na čaj o páté?“

Dámy se trochu upejaly, ale pak si daly říct – a já jsem bez mrknutí oka zaplatila za čtyři šálky čaje v kavárně pro turisty asi tak třetinu peněz, které se mi podařilo propašovat na Západ. Ale nelitovala jsem toho ani náhodou. Srdce mi divoce bušilo, byla jsem do svých tří anglických dam kolektivně zamilovaná. Mnoho jsme si toho neřekly – ony mi sice rozuměly (nebo to aspoň

s typickou anglickou zdvořilostí předstíraly), ale já jim skoro vůbec ne. V zadrátovaném Československu jsem za celé své dětství a mládí narazila na tři Američany a jednoho Skota. Knížky v angličtině se skoro nedaly sehnat (kromě zmíněné Agathy), a pořádné slovníky už vůbec ne. Anglicky jsem si povídala téměř výhradně s lidmi, kteří se ten jazyk taky pracně naučili ve škole – a jak známo, dva nerodilí mluvčí se vždycky dorozumějí líp mezi sebou než s roditelým mluvčím. Zjistila jsem, řečeno slovy Karla Čapka, že ke svému překvapení neumím anglicky.

Ale o to tajemnější a skvělejší zůstala Anglie v mých snech. Jestli jsou všechny dámy v Anglii stejně skvělé jako ty moje, říkala jsem si, ta země musí být naprosto úžasná. Zrovna den předtím mi při přechodu hranic pomohl britský námořník, momentálně řidič nákladáku: byl nádherně tetovaný na pažích a v uchu měl kulatou náušnici – vysvětlil mi, že je to vzpomínka na jeho první přeplutí rovníku. Šla jsem pěšky i s batohem, ale on na mě čekal, téměř dojatě, na italské straně hranic, a pak mě pozval na večeři. Zeptal se, jestli nepotřebuju peníze. Jako ostřílená stopařka jsem ocenila, že ke mně byl sice hrozně milý, ale ani náhodou se mě nepokusil sbalit. Prostě pravý anglický gentleman...

Nějak se stalo, že jsem v životě potkávala jen samé skvělé Angličany a Angličanky. Nebo jsem v každém Angličanovi či Angličance viděla jen to nejlepší a ignorovala zbytek? Fakt je, že všichni, všichni byli skvělí. Ovšem potkala jsem je všechny v zahraničí – v Evropě, v Thajsku, v Malajsii, v New Yorku. A jak známo, nejlepší italskou pizzou koupíte na 14. ulici na Manhattanu a nejhnusnější čínské jídlo v Číně. Anglie pro mě dlouho zůstala vysněným ostrovem – a není vyloučené, že jsem ji dlouho nenavštívila právě kvůli podvědomému strachu, že bych si o ní mohla zkazit mínění.

Několik návštěv Londýna, Oxfordu a Glasgow ve mně pořád ještě zanechalo dojem, že Spojené království je prostě úžasná, a kdyby se mi na něm snad něco nezдалo, je to zcela jistě moje vina.

Ovšem taky ve mně zanechalo dojem, že je tu všechno šíleně, ale šíleně drahé. „Ty chceš žít v Londýně? Seš normální?“ křičela jsem na K., který pořád a pořád trval na tom, že se musíme odstěhovat za Kanál. „Víš, kolik tam stojí hrnek kafe? Tři libry, kámo!

Kolik tam stojí bydlení, to si vůbec představit nedovedeš. Nebudeme dělat nic jiného než vydělávat na byt.“

„To se vyřeší, neboj,“ usmál se K. Čímž mě rozčílil.

„Tys v Anglii nikdy nebyl, já třikrát nebo čtyřikrát. A teď ti říkám –“

K. se skutečně nacházel ve stadiu, kdy si nebyl tak docela jistý, jestli je Londýn velké město v Anglii, anebo obráceně. Anglie s Londýnem v jeho představách splývala v jediné vysněné místo k žití. No, možná mu křivdím. Fakt je, že moje představy o Anglii byly, jak se ukázalo, mylné. K. měl pravdu a všechno je úplně jinak. Šálek kávy v centru pořád stojí tři libry, možná dokonce čtyři. Ale v jídelně na předměstí koupíte ucházející kafe za šedesát pencí a ještě se na vás albánský číšník usměje. Dvě stě gramů rozpustných kávových granulí běžně kupuju za 99 p. Jsou tak laciné, že je při každé cestě do Čech vozím kamarádkám.

Od doby, co jsme v Londýně, se pro mě Anglie proměnila ve dvě odlišné země: tu, kterou jsem si napůl vysnila a několikrát navštívila. A tu, kde momentálně žijem. Ta původní je upjatá, po všech stránkách korektní a, mezi námi, trochu nudná. Ta nová je barevná, divoká, pořád je v ní spousta věcí k objevování.

Když jsem ve čtvrti South Norwood v jižním Londýně zoufale hledala „domorodce“, čistokrevného bílého Angličana, který by se uvolil udělat rozhovor pro rozhlas, pochopila jsem, že dva pohledy na Anglii nemám jenom já. Mají je i rodilí Angličané. Nějak si nedovedou dát dohromady idealizovanou představu o své vlasti s tím, co vidí kolem sebe.

Možná že četli – tak jako já – příliš mnoho viktoriánských románů či knížek napsaných před osmdesáti lety. Možná se Anglie skutečně rapidně mění způsobem, nad kterým vrtí hlavou nejen Angličané, ale i leckterý imigrant, K. mezi nimi. Dnešní Anglie je úžasná směska úzkostlivě dodržovaných demokratických tradic, rozhořčení, názorů na to, co je „britské“ a „nebritské“, a taky životních stylů přebraných z Ameriky, což někteří vítají, jiní se tomu brání. Není to jednoduchý uzel k rozpletení. Ale o to méně nudný.

listopad 2010

K. SI NAŠEL ŽENSKOU V JIŽNÍM LONDÝNĚ,

sbalil se a odjel za ní. Doprovodila jsem ho, zadržujíc slzy, na autobusové nádraží Praha-Florenc. Tam nastoupil do žlutého autobusu, vybaven českým pasem, pár sendviči, které jsem mu na rozloučenou připravila, a asi tak padesáti svetry a bundami, protože co kdyby náhodou v busu netopili. Začínala sviňská zima a ve vzduchu se vznášely drobné sněhové vločky.

Asi jsem se nějak zatvářila, protože mě k sobě K. přitisknul a šeptal: „Neboj, Wendy slíbila, že na mě bude čekat na Viktorce.“

K. totiž trval na tom, že tu ženskou nenašel sobě, ale nám. On prostě jen pojede napřed a vyhřeje mi ve Wendině domě hnízdečko, zatímco já zařídím předání bytu, vyřízení všech problémů s trvalým versus přechodným bydlištěm nás obou, odhlásím plyn a elektřinu, nahlásím na zdravotní pojišťovně, že se stěhuju do zahraničí na dobu neurčitou, postarám se, aby K. neměl v zaměstnání áčka, ale řádně ukončený pracovní poměr, a ještě mu u kolegy vyzvednu stravenky. Jo, a taky zjistím, jak je to s placením daní zaměstnanců a samoživitelů v rámci Evropské unie. Jestli vás z toho výčtu rozbolela hlava, vůbec se nedivím, mě taky. Ale nenapadlo mě nic lepšího než zařizovat a zařizovat, zatímco K. vyhříval hnízdečko ve čtvrti Streatham u té ženské.

Viděla jsem ji na fotce a na to, že jí bylo už k padesátce, nevypadala špatně. Nabízela „dvojitý“ pokoj v nádherném domě ve skvělé čtvrti a chtěla za něj, světe, div se, jen dvě stě liber měsíčně. Když mému miláčkovvi odpověděla na inzerát, že hledá bydlení, a s mnoha hrubkami mu líčila přednosti „dvojitého“ pokoje, který je na londýnské poměry za hubičku, neopomněla mu několikrát připomenout, že v tom „dvojitém“ pokoji hodlá ubytovat gentlemana – pokud možno černého a pokud možno přiměřeného věku. K dopisu přiložila hned několik svých fotek: Wendy šklebící se nad hrncem jakési hnědavé hmoty, Wendy s koketně zakloněnou hlavou a náušnicemi velikosti podšálků, Wendy do půl těla... no ne snad nahá, ale s ultramateřským poprsím přetékájícím z minimalistických bikinek.

Upřímně řečeno, nepodezírala jsem K. z nekalých úmyslů, spíš z trestuhodné naivity. Wendy, imigrantka z Trinidadu, před pěti

lety odvodělá, bydlela v domku na předměstí se dvěma ze svých dětí a evidentně hledala víc než podnájemníka. Ale K. jen obracel oči v sloup: vždyť by pomalu mohla být jeho matka. A navíc: ten pokoj je přece „dvojítý“ – to znamená, že je pro dva lidi. A ti dva lidi, to budeme my, jakmile za ním přijedu.

K. našel Wendy přes internetové stránky s názvem gumtree, určené původně pro protinožce hodlající se usadit v Anglii, které se ovšem proměnily v největší neplacenou inzertní plochu na všechno. K. a já máme s gumtree (což v australské angličtině neznámá gumovník nebo kaučukovník, ale eukalyptus) ty nejlepší zkušenosti. S výjimkou pár případů, kdy gumtree z nějakého nevysvětlitelného důvodu fungoval docela jinak, než měl. Když jsem například já inzerovala, že hledám v Londýně laciný pokoj pro dva, začaly mi po půl hodině přicházet fotky... k***tů. K***ty růžové, hnědé, černé, k***ty malé, k***ty velké, k***ty tlusté a k***ty tenké, k***ty visící i připravené k akci. K***ty zabrané z nejrůznějších úhlů, ve všemožných uměleckých ztvárněních. Jeden obzvlášť pozoruhodný vypadal, jako by si ho jeho majitel ve snaze o co nejrychlejší zvěčnění urval a položil na linoleum. Takovou sbírku podobných zařízení jsem vážně v životě neviděla. K. se to ovšem nelíbilo, a tak jsme zkoumali, co jsem udělala špatně: neumístila jsem svůj inzerát do nesprávné rubriky? Neumístila. Ne zvolila jsem snad, nic zlého netušíc, nějaké slovo nebo frázi, která v britském či australském slangu znamená bůhvíco? Ale na nic jsme nepřišli. K***ty chodily dál.

Jinými slovy: považovala jsem za úspěch, že K. v odpověď na svůj inzerát obdržel nejen nadrozměrné kozy, ale taky opravdovou nabídku bydlení.

Vydržela jsem v Praze asi tři týdny, zatímco K. mi denně volal a několikrát denně mě prozváněl a lákal mě k sobě líčením krás jižního Londýna. Wendy je prý šíleně hodná: autobus měl zpoždění – v Německu byla sněhová kalamita – a ona na něj na Viktorce několik hodin trpělivě čekala. Od té doby ho zasvěcuje do tajů přežití v Anglii, když nemáte moc peněz – třeba že si můžete v každé knihovně vyřizovat e-mail nebo že se, při troše snahy, můžou dva lidé pohybovat po městě s použitím jediné průkazky na autobus. Taky mu každý den vaří večeři. Děti jsou velké – sedmnáctiletá

dcera, devatenáctiletý syn – a on je zatím skoro neviděl. Wendy už se prý na mě těší...

Když se mě K. rozhodl překvapit bleskovým odjezdem do Anglie, rozhodla jsem se, že ho překvapím taky. Napsala jsem mu SMS a v ní mu oznámila, že mu den nato zavolám na Wendinu pevnou linku od kamarádky z práce – tak ať kouká být doma celé odpoledne, konečně si budeme moct pořádně pokecat a nic to nebude stát. K. se zaradoval a slíbil, že nevytáhne paty.

Já jsem si pak našla na mapě, kde vlastně Wendy bydlí, nastoupila do žlutého busu a druhý den jsem byla v Londýně. Cestou vlakem z Viktorky se se mnou dal do řeči pán, ze kterého se vyklubal Joruban, a ten trval na tom, že mě z nádraží odveze za svým nigerijským bratrem.

Když jsme našli Wendin dům – teda spíš domeček zastrčený v řadě úplně stejných mrňavých, nepořádně omalovaných domků, ve čtvrti, jaké Angličané poněkud pohrdlivě říkají „suburban sprawl“, zhluboka jsem se nadechla a stiskla knoflík zvonku.

Dlouho se nedělo nic. Pak se zevnitř ozvalo zašramocení a nakonec se dveře otevřely. V nich stál můj darling v ponožkách, s nedopnutými kalhotami a s pokleslou čelistí, v očích výraz, jako by spatřil ducha. Několikrát přelétl pohledem ze mě na Jorubana a zase zpátky, pak rozpačitě přešlápl a vypravil ze sebe:

(pokračování v příštím blogu)

listopad 2010

ZÁHADA DVOJITÉHO POKOJE

„Ty seš hrozná!“ K. na mě zíral jak na zjevení. Až po půl minutě natáhl ruku a nesměle, skoro bojácně si na mě sáhl. Evidentně v něm pracovala ta hluboce zakořeněná africká víra v duchy, kterou má v sobě každý Afričan, i kdyby strávil na Západě třicet let a vystudoval tam zároveň medicínu a jadernou fyziku. Když mým (nijak zvlášť duchově vyzáblým) tělem jeho ruka neprošla a já se

s hrůzostrašným kvákavým zašuměním neproměnila v mlžný obláček, jak to dělávají duchové v nollywoodských filmech, viditelně si oddechl. Pak obřadně poděkoval mému nigerijskému dobrodinci. Vyměnili si telefonní čísla a z gentlemanského Jorubana se později stal nepřilíši významný, nicméně první článek svépomocného řetězu, kterému říkám nigerijská spojka a díky kterému jsme oba, K. i já, našli v Anglii svůj první legální džob.

Pak mě K. vtáhl do domu.

Náš „dvojitý“ pokoj se nacházel v patře toho mrňavého domu a celý byl vyplněný postelí. Postel to byla trochu vratká, ale skutečně se na ní pohodlně vyspali dva lidi. Kolem ní se, při troše dobré vůle, dalo protáhnout ke skříni, která prý časem bude patřit K., ale zatím byla napěchovaná Wendinými věcmi. K. si svých pět švestek přechovával v rohu té velké postele, protože ani pod ní – zatím – nebylo místo. Ještě byl v místnosti výklenek mezi vestavěnou skříní s bojlerem a zazděným krbem a taky okno vedoucí na dvorek. Pak už tam nebylo nic.

„Tomuhle říká dvojitý pokoj?“ divila jsem se. „Jak se sem vejdem? Kam dám stolec na počítač? Tak tohle je ten úžasný pokoj v krásném domě ve skvělé čtvrti?“

K. mě začal uklidňovat, a když jsme byli v nejlepším, ozvalo se z přízemí tlumené zachechtání. Kdosi běžel nahoru po schodech, vzápětí se dveře rozevěřely (nedaly se zamykat) a v nich stála Wendy. Poznala jsem ji okamžitě, i když vypadala jinak než na fotkách. Byla povadlejší, o deset let starší, dočista zničená. Ovšem ty obrovské kozy si zachovala. Mávala jimi nad postelí a volala: „Koukám, že za tebou přijela manželka.“ Pohrozila prstem K., schovanému pod dekou. „Vypadnu z domu sotva na hodinu a vy se do toho hned dáte. Nezbořte mi barák.“ Pečlivě za sebou zavřela dveře a dupala dolů po schodech.

Tázavě jsem se na K. zahleděla. Ten pokrčil rameny a dal se do smíchu. „Jde vařit. Wendy už je taková.“

„Ale vždyt jsme byli tiší jak myšky...“

„Já si to taky myslel...“ Tohle evidentně nebyl poctivý cihlový dům, jak se na Anglii sluší, ale baráček z papundecklu, ve kterém stačí udělat dva kroky v patře a hned začne dunět celé přízemí.

Za dvacet minut jsme znovu uslyšeli na schodech Wendiny kroky. Tentokrát dveře rozkopla - v každé ruce totiž nesla velký talíř s večeří: fazole s rýží, taštičky plněné solenou rybou, salát, loupané vejce. Cosi zamručela, vrazila nám talíře do rukou, pak nám podala lžice. Načež sestoupila zpátky do kuchyně.

Zdálo se, že mě přijala na milost.

Pochopila jsem, že se Wendy už dávno chová ke K. jako k synovi. Pokud snad ze začátku doufala, že se z podnájemníka stane čímsi víc, dokázala rychle přešaltovat do mateřského modu. Pod její široká křídla se bez problémů vešly čtyři vlastní a dvě nevlastní děti, pak K. a nakonec, navzdory své barvě, i já. K., jak to vypadalo, měla ze všech svých dětí nejradši. Byl právě tím dítětem, po jakém toužila, ale jí samotné se ho vychovat nepodařilo. Ale o tom až jindy.

Teď bych chtěla aspoň zčásti objasnit záhadu „dvojitých“ pokojů v Londýně, jaké tak často najdete v inzerátech na bydlení. Co je to dvojitý pokoj? Jak je velký? Proč je dvojitý? Co je v něm vůbec dvojitě - postel? Když je ten pokoj dvojitý, předpokládá se, že je pro dva?

K. a já jsme tu záhadu vyřešili metodou pokusu a omylu. Teď víme, že dvojitý pokoj je takový, jaký majitel za dvojitý považuje. Může v něm být široká postel, ale nemusí. Může se stát, že v něm smí bydlet dva lidé, ale vesměs je určen pro jednoho. Může být prostorný, ale zrovna tak dobře v něm může být akorát dost místa na to, abyste se kolem postele protáhli ke skříni. Když máte štěstí, může to být pokoj toho druhu, jakému se už jistě sto let říká v Anglii bedsit (na severu bedsitter) a v jakém obvykle bydlívali studenti anebo čerství přistěhovalci, svobodní mladší páni. Bedsit je místnost, ve které můžete ležet na posteli, sedět u stolku, dokonce si na vařiči ohřát vodu na čaj a vyčistit si zuby ve výlevce. Bedsit je jednotka poměrně dobře definovaná, na rozdíl od „dvojitého“ pokoje, vynálezu moderní doby, věku, kdy se v reklamách jakéhokoli druhu čím dál tím víc lže a podvádí.

Dalo nám dost práce ukecat Wendy, aby nás v tom dvojitém pokoji nechala, aspoň prozatím, bydlet oba dva. Všechno tu bylo dočasné a provizorní. Wendiny kufry s oblečením, které měly

ve zvyku sklouznout ze skříně a se zaduněním dopadnout na naši postel. Můj pobyt tady. Náš pobyt tady. Počítačový stůl, který pro mě K. láskyplně zakoupil ve výprodeji a pak se mu ho díky africké magii podařilo vecpat do výklenku u krbu. Dveře, které se zatím nedaly zamykat, ale Wendy už brzo sežene šikulu, který nám nainstaluje zámeček. Výše nájmu, kterou Wendy ustavičně zvedala, a přece jsme, díky K.-ově diplomacii, platili pořád stejně. Neproniknutelné křoví na zahrádce. Fakt, že jsme zatím neměli vlastní policičku v kuchyni ani místo v lednici.

Všechno bylo u Wendy provizorní, ale vydrželi jsme tam skoro rok.

listopad 2010

KDYŽ BĚLOCH DĚLÁ NAČERNO

Už od roku 2004, kdy Česká republika vstoupila do Evropské unie, mají všichni občané ČR právo žít a pracovat v Británii. Právě tak ho mají všichni občané států, které vstoupily do EU společně s námi (což je Slovensko, Polsko, Maďarsko, Litva, Lotyšsko, Estonsko, Slovinsko, Kypr a Malta, jak se jistě všichni pamatujete).

Když britská vláda učinila osudové rozhodnutí – totiž přijmout všechny nově sjednocené Evropany s otevřenou náručí –, netušila, kolik se jich tam sleze. Pokud se dá věřit tomu, co jsem se dočetla v novinách, odhadovali prý britští experti, že se nových „legálních cizinců“ sjede mezi 12 a 15 tisíci, maximálně prý padesát tisíc. Taková byla předpověď z roku 2003. V době, kdy jsme do Londýna přijeli i K. a já, už se všude psalo, že se experti spletli, že čerstvých „automaticky legálních“ imigrantů ze zemí všeobecně vnímaných jako evropský východ je tu nejméně patnáctkrát víc – a rok od roku, měsíc od měsíce jich přibývá. Chvilí se denní tisk předháněl v odhadu počtu Poláků v Londýně a v celé Anglii. Když jeden plátek napsal, že jen v Londýně momentálně žije 250 tisíc čerstvě přistěhovaných Poláků, napsal druhý, že jich tu žije 350 tisíc,

a třetí, že se jejich počty blíží půl milionu. Časem to deníky vzdaly a místo nich se ve zpravodaje o polské zkáze proměnil prostý lid. V taxíku jsem nesčetněkrát vyslechla průzkumem nepodložené, ale o to pozoruhodnější názory na to, kolik už je v Londýně Poláků – ten nejodvážnější tvrdil, že dvacet milionů, čili víc než dvakrát tolik, kolik má ta metropole obyvatel.

Při pohledu z Londýna to vypadalo, že se Polsko muselo zcela vylihnout a jeho lid přemístit do Anglie: v každém stánku s kávou, v každé recepci, u každého vozíku zametačů ulic – všude pracovali Polky a Poláci se snaživým úsměvem a vesměs nedokonalou znalostí angličtiny.

Jak jsem se dozvěděla, i Polákům, co zůstali v Polsku, se zdálo, že se jejich země vylihnou, a v Londýně začalo působit několik organizací s názvem jako Vrať se domů, které si vzaly za úkol Polky a Poláky přesvědčit, že už si v Anglii užili dost dobrodružství a je načase uhnízdit se zas ve své vlasti. Ať už to bylo jejich působením, anebo tím, že se čerstvě sjednoceným Evropanům stýskalo po domově, Polky a Poláci začali zase houfně odjíždět – a v roce 2009 prý už jich tu zbyla sotva polovina původního počtu. (Jak moc se téhle informaci dá věřit, to samozřejmě netuším: jak můžete vědět, že jich byla polovina, když si nikdo nemohl být jistý, kolik jich tu bylo původně?) Fakt je, že v srdcích a myslích Angličanů, zejména těch méně otevřených novým přistěhovalcům, jich bylo pořád čím dál víc a v celém Londýně už jste se nedomluvili jinak než polsky...

Do tohohle rozpáleného kotlíku, v němž se v bolestech přetavovalo v Angličany možná 250 tisíc, možná půl milionu, možná milion Poláků a jim podobných žvlů, jsme dorazili. K. a já.

K. po necelých šesti týdnech u Wendy nalezl zaměstnání. Myl – někdy osm, někdy taky šestnáct hodin denně – špinavé hrnce v exkluzivním hotelu (do něhož vcházeli, spolu se žvlvy sobě podobnými, vchodem pro personál). V exkluzivním hotelu myly hrnce či praly a žehlily ložní prádlo zásadně žvlvy jemu podobné – všichni byli Afričani. Agentura, která K. najímala, se zaradovala, že má evropské občanství, takže může pracovat „nabílo“ a nebude s tím žádná potíž, ale o jinou evropskou občanku, konkrétně mě, neměla zájem. Nabílo u téhle agentury pracovali pouze černoši, já

bych se mezi nimi zbytečně vyjímala. Takhle mi to teda neřekli, protože ani běloch nesmí být v Evropské unii diskriminován, ale bylo to dost jasné mně i K. Tohle byla práce pro Afričany, Poláci v ní neměli co dělat. A mě v Anglii samozřejmě každý, kdo mě pořádně nezná, považuje za Polku.

K. mi dával pětadvacet liber týdně, abych si mohla koupit lítačku na autobus a pátrat po práci.

Nakonec jsem ji našla – tentokrát přes českou, nikoli nigerijskou spojku. Chlapík, pro kterého pracoval jeden můj český známý, potřeboval někoho, kdo umí natírat, malovat, zkrátka zvelebovat byty. Anglický termín pro tohle pracovní zařazení je „painter and decorator“ a spadá to tak trochu pod „construction worker“. Podobnou práci jsem dělávala už kdysi ve Vídni, tak jsem se odvážně přihlásila a na čas se stala malířkou a natěračkou.

Nebylo to špatné – už jsem zapomněla, jak si člověk rozhybe kostru, když třeba celý den maluje stropy. Ovšem náš zaměstnavatel – moc milý a důvěryhodný pán zhruba o patnáct let mladší než já – neměl zájem z nás udělat legální zaměstnance: vysvětlil nám, že je s tím spousta papírování, což je otrava, a tak nám radši bude platit poměrně slušné prachy na ruku. Všichni lidé z jeho partičky – můj český kámoš, tetovaný mladý Anglán ze severního Londýna i pětadesátiletý chlapík z Dulwiche, který mluvil pouze cockney, takže jsem mu v prvních dnech nerozuměla jediné slovo a on mně taky ne – všichni jsme byli běloši, všichni jsme měli pracovní povolení – a všichni jsme dělali načerno.

Vydělala jsem si jistě o polovinu víc než K. a nadřela jsem se, myslím, zhruba stejně, on možná víc. Když jsme se sešli v pokoji u Wendy (nebylo to často, já makala přes den, K. obyčejně v noci), vyměňovali jsme si zážitky ze svých džobů. Bílá polovina našeho páru pracovala načerno a říkala, že by jí mnohem víc vyhovovalo pracovat legálně, už proto, že by si zadělávala na důchod a tak. Černá polovina našeho páru pracovala nabílo a byla spokojená, že požívá všechny výhody s tím spojené, i když se nechávala slyšet, že by jí vůbec nevadilo dělat načerno, aby nemusela platit vysoké britské daně.

listopad 2010

O NÁRODU COCKNEYŮ, KOHOUTÍM VEJCI, ZAPOJOVÁNÍ BOCHNÍKU A VYSAVAČI

O záhadné angličtině, které se říká cockney, jsem četla a slyšela mockrát, a čím víc jsem se toho dočetla a doslechla, tím mi připadala tajemnější. Prý je to „řeč v rámci jiné řeči“, angličtina, které většina Angličanů nerozumí a jejíž rodilí mluvčí se ve své vlasti domluví jedině mezi sebou, protože oni pro změnu nerozumějí běžnější angličtině. Učitelka angliny, za kterou jsem jako dítě docházela a která byla z tajemného jazyka stejně vyvalená jako já, mi vykládala, že prý Cockneyové, když chtějí někoho požádat, aby zavřel dveře, praví: „Dej to prkno do díry!“

To mě tak nadchlo, že mi nadšení vydrželo nějakých pětatřicet let, až do doby, kdy jsem začala v Londýně pracovat jako malířka a natěračka.

Jeden z mých kolegů se jmenoval Mike, bylo mu mezi šedesáti a pětadesáti a byl to Cockney. To mi tedy oznámil Andy, můj šéf, protože já jsem se s Mikem opravdu nedomluvila. Když něco řekl, jen jsem na něj tupě zírala a namáhala si mozek, marně jsem v něm pátrala po slovech, která asi tak Mike mohl použít. Naštěstí nebyl moc hovorný a jeho projev – aspoň v tomto případě – sestával z jednotlivých výrazů, jejichž význam jsem časem přece jen uhodla, spíš díky posunkům než čemu jinému. Když třeba Mike – s doutnající cigaretou věčně přilepenou ke rtu v koutku úst, přestože na pracovišti panoval přísný zákaz kouření – vyřkl slovo, které znělo jako „páij“ a k tomu mával pravicí nahoru a dolů, pochopila jsem, že říká „paint“, tedy malovat, a už jsem namáčela štětec. Horší to bylo, když jsem se já pokoušela něco říct Mikeovi. Ve snaze mluvit srozumitelně jsem si dala práci s pečlivou výslovností – a to bylo podle všeho kontraproduktivní. Mike na mě jen nechápavě zíral. Byl, jak jsem zjistila, zvyklý se dorozumívat spíš mručením, a tak jsem po pár dnech začala v odpověď na všechno mručet – a hned jsme se domluvili líp.

Vyřešila jsem ovšem hádanku, jak je to s jazykem – nebo nářečím, nebo slangem, nebo argotem – zvaným cockney.

Je to záležitost prastará. Už v roce 1362 je v anglické literatuře zmínka o „cokeney“, což je kohoutí vejce („coken“ znamená

ve středověké angličtině „od kohouta“ a „ey“ znamená vejce). Je to prý malé vejce nezvyklého tvaru. Z toho se Cockneyové zřejmě vylíhli. (V Nigérii jsem svého času na vlastní oči viděla, jak kohout snesl vejce – bylo skutečně malé, nezvyklého tvaru a pochopitelně magické – a tak, jakkoli to zní nevědecky, nemám problém uvěřit, že i kohouti ve středověké Anglii občas nějaké vejce snesli.) Z roku 1386 se datuje zmínka o slově „cokenay“, dítěti s láskou vycištěnému, a o tom, jestli se vylíhlo z kohoutího vejce, se tam nemluví. V šestnáctém století prý venkované tímto slovem označovali „rozmažené lidi z města“. Mohl to být také mladý prostitut.

Ze stejného roku jako zmínka o kohoutím vejci „cokeney“ pochází i zmínka o „Cockaigne“ – tajuplné zemi přepychu. Za tu prý byl všeobecně považován Londýn, takže „Cockney“ může znamenat i „pravý Londýňan“.

Ať je to jak chce, všichni se shodují na tom, že abyste se mohli stát Cockneyi, musíte se narodit v doslechu Bow Bells, zvonů kostela Mary-le-Bow, který stojí v Cheapside, v londýnském East Endu, na severní straně Temže. Všeobecně se předpokládalo, že zvuk zvonů Bow Bells proniká celým East Endem, ale zasahuje i dál na sever, na západ a na jih. Podle této definice by každý Eastendán měl být Cockney, ovšem ne každý Cockney musel být Eastendán. Zvuk zvonů doléhá například do nemocnice Svatého Tomáše, která je na jižním břehu Temže – a v té se narodil leckterý Jiholondýňan. Mike například pocházel z Dulwiche, čtvrti, kam Bow Bells nedoléhají, a přece nikdo nepochyboval o tom, co je zač.

Dnes už je zřejmé, že zvuk Bow Bells z každého Cockneyho neudělá – v East Endu prý jazyk Cockney vymírá, je nahrazován nezvyklým dialektem, kterému se říká „Jafaican“ a je založený na jamažské angličtině. Na druhé straně, spousta Cockneyů se narodila, i když se zvonění zvonů kostela Mary-le-Bow nerozléhalo nikam, protože kostel neexistoval. Jednou byl zničen při velkém požáru Londýna roku 1666 a postavil ho až po čase Christopher Wren. Podruhé byl zničen při náletech v roce 1941 a znovu zbudován teprve v roce 1961. Mike byl jedním z Cockneyů narozených v období, kdy kostel neexistoval.

Podle některých cockneyologů prý Cockneyové vymírají a za třicet let už tenhle kulturně-jazykový fenomén nebude existovat. Podle jiných jejich hvězda stoupá, jen se přesunuli z centra Londýna, kde je dnes hodně draho, na jeho okraje, případně úplně jinam. V hrabství Essex, sousedícím s Londýnem, prý dnes najdete víc Cockneyů než v celém East Endu. Je pozoruhodné, že pramálo cockneyologů jsou opravdoví Cockneys. Ti mají už po staletí jiné věci na práci, než zkoumat, co jsou vlastně zač.

Rýmovaný slang, o kterém se tak často mluví, mají zřejmě na svědomí taky Cockneyové. Podle všeho byl jazykem zlodějů a drobných kriminálníků, vymyšlený speciálně proto, aby mu policisté nerozuměli. Zjistit, kdy a za jakých okolností ta která fráze vznikla, není snadné, protože záznamy prakticky neexistují. Až dnes najdete řadu slovníků rýmovaného slangu - a některé výrazy v něm pocházejí z doby značně nedávné, zmiňují se třeba o postavičkách z televizních seriálů. Jiné jsou starší. George Orwell ve své knize *Down and Out in Paris and London* psal o několika výrazech, které ve dvacátých letech posbíral mezi londýnskými bezdomovci a tuláky - třeba feet (nohy) byly „flats of meat“ (placky masa). Byl na své objevy, jak to vypadalo, patřičně hrdý - zřejmě v té době skutečně mnoho slovníků neexistovalo.

Všeobecně je známý výraz „bees and honey“ - money (včely a med - peníze), ale když jsem ho vyzkoušela na Mikeovi (pravda, s tou svou snaživou, přehnaně dokonalou výslovností), zíral na mě jak na zjevení. Když to konečně pochopil, jen se útrpně usmál - evidentně jsem použila slang minulého týdne a byla jsem tím pádem zcela mimo. Pak jsem se pokoušela zjistit, jestli se „shirt“ (košile) skutečně řekne „uncle Bert“ (strejda Bert). Dočetla jsem se na internetu, že Cockneyové říkají třeba: „Žehlím si strejdu.“ (I am ironing my uncle.) Ovšem ani s tím jsem nepochodila. Mike si strejdu evidentně nikdy nežehlil, ba ani nepřevlékal, chodil v jediném umolousaném strejdovi, pocákaném barvou a s roztrěpeným límečkem. Dál jsem si lámala bochník (head, tj. hlava, se v rýmovaném slangu řekne „loaf of bread“, tedy bochník chleba, a „use your loaf“ je výraz, který zaslechnete i v ne-cockneyském Londýně), ale ani v tomto bodě jsem neuspěla. Poradit Mikeovi,

aby za sebou „dal to prkno do díry“ (jak to říkala má učitelka), jsem se neodvážila. Moc hluboko pod povrch cockneyštiny jsem vskutku nepronikla.

Ale dopátrala jsem se jednoho slovíčka, které ani v tom nejlepším slovníku nenajdete. Víte, jak se (podle Mikea) řekne „vysavač“? Vysavači se v Londýně běžně říká „hoover“ (podle značky, tak jako u nás lux), a kdybyste po Mikeovi chtěli, aby tomu slovu rozuměl, musíte si nedbale zapíchnout do koutku úst balenou cigaretu a se sevřenými rty ze sebe vymáčkout: „Ú-á.“

listopad 2010

KDO JSTE? A KDE BYDLÍTE? (Jak přežít bez občanky)

V Británii nejsou občanky. A nejen to: existuje tu všeobecný a silný odpor k občankám, a dokonce i k občasným „výhrůžkám“ ze strany vlády, že by se mělo začít uvažovat o možnosti jednou – v daleké budoucnosti – občanské průkazy zavést.

Mezi Angličany najdete jedince hluboce přesvědčené, že právě zmínka o „ID scheme“ (systému zavedení identifikačních karet) stála labouristickou stranu v posledních volbách vedoucí pozici.

Jiní soudí, že to byl jejich – údajně nepřilíš dokonalý – ekonomický plán, jak překonat krizi, a ještě jiní jednoduše tvrdí, že politická orientace Angličanů se periodicky mění – a labouristé nevyhráli proto, že už byli příliš dlouho u moci.

Ať je to, jak chce, stačilo si přečíst předvolební sliby různých stran – a všimli jste si, že zatímco labouristé poznamenali cosi o „možném zavedení identifikačních karet“, konzervativci a liberální demokraté, ač vlastně na protilehlých koncích běžného politického spektra, svorně prohlásili „scrap it“ (tedy něco jako: „smeťte to ze stolu“).

Teď, když jsou u moci konzervativci, to vypadá, že v Anglii ještě hezky dlouho občanské průkazy nebudou.

Ohromně osvobozující, že ano?

Ovšem. Nemůžete být legitimováni na ulici. Pokud vás policista zastaví za dopravní přešůpek a vy u sebe zrovna nemáte řidičák, stačí, když se řidičským průkazem prokážete do 24 hodin. Jak skvělé, taxikářit celý den bez řidičáku a s 0,8 promile alkoholu v krvi - a nepřekračovat přitom žádné zákony! (Honem dodám, že já jsem u sebe řidičák nosila a nechlastala. To se ovšem nedalo říct o všech mých kolezích.)

Policisté v Anglii to fakt nemají lehké. Když vás přistihnou při něčem nekalém, co se nedá vyřešit napomenutím, musí se rozhodovat, jestli vám uvěřit, když jim říkáte, jak se jmenujete a kde bydlíte, anebo vás zadržet a odvést na stanici. Když udělají to druhé, můžete si stěžovat, že se k vám chovali příliš krutě.

Vy jste samozřejmě čistí jako andělé. S policisty v Anglii máte jen ty nejlepší zkušenosti - na Trafáči vám radili, kde je vchod do metra. Když jste zabloudili, nasměroval vás první bobby v legrační helmičce k Oxford Street. Ani je nenapadlo chtít po vás doklady. Anglie byla úžasná, plná svobody a vlídných policajtů - dočud jste se tu nerozhodli usadit.

Potom jste pochopili, k čemu se můžou hodit občanky: Začnete je setsakra potřebovat v okamžiku, kdy musíte nějaké instituci dokázat, že jste to doopravdy vy.

Legální cizinci, mezi které my Češi už šest let patříme, mají v ruce výhodu: občanku nebo pas své země. To pomůže. Jenže na takových dokladech není vaše adresa v Británii.

Čím prokázat svou adresu? Nájemnickou smlouvou, pokud je na vaše jméno. Účtem za plyn nebo elektřinu, pokud je na vaše jméno. Průkazem pacienta místního zdravotního střediska - na těch adresa bývá. Výpisem z bankovního konta zasláným na vaši adresu.

Když nájemní smlouvu nemáte a účty vám nechodí, jste, milí zlatí, nahraní.

Předpokládejme, že skutečně někde bydlíte a máte adresu, na kterou vám chodí dopisy, pokud vám někdo píše. (O bezdomovcích či „polobezdomovcích“ z řad Východoevropanů, které jsem v Británii potkala, napíšu někdy na jaře, až nebude taková zima.)

Vy máte kde bydlet, dokonce jste si našli práci, už jste v Anglii několik měsíců – a ještě pořád jste Jedno Velké Nic. Nutně si musíte založit konto a přihlásit se u doktora.

V bance vám řeknou, že si máte přinést dopis ze zdravotního střediska. Jakmile to uděláte, oni vám založí účet.

Na zdravotním středisku vám řeknou, že si máte donést výpis z banky, teprve pak vás zaregistrují. No... možná by stačila i kartička z knihovny.

V knihovně se zaradují, když vás uvidí: nových čtenářů není nikdy dost. S radostí vám vystaví čtenářský průkaz – v okamžiku, kdy se jim prokážete jakýmkoli dokladem o adrese.

Poměrně snadno splnitelné byrokratické požadavky jednotlivých institucí se do sebe zahryznou jako had do vlastního ocasu.

A vy už týden lítáte jak hadr na holi a ještě pořád jste Jedno Velké Nic.

Bezobčankový systém se hodil do doby staré Anglie, Agathy Christie, na anglickou vesnici, kde každý každého znal od dětství a lidé se prakticky nestěhovali. Stará dobrá Anglie se ztrácí a bezobčankový systém zřejmě přetrvá jako vzpomínka na ni. Dobrá stará Anglie neměla cizince zrovna v lásce...

Dá se z té šlamastyky vybědnout? Zaručeně ano. Každý ten začarovaný kruh nakonec prolomí, i když to leckdy trvá dlouho. Zním jedinice, kteří čtvrt roku nebo i půl roku pracovali, ale nedostali za to nic, protože jim šéf odmítal platit jinak než přes bankovní konto. Zním další, kteří si chtěli zajít k doktorovi, na což mají jako legální imigranti právo, ale nevykoumali, jak se přihlásit na středisku.

Já osobně jsem to obešla: jakmile jsme se usadili v domečku u Wendy, vyměnila jsem si český řidičák za britský. Je to jednoduché: zajdete na poštu, vyzvednete si formulář, ten vyplníte a pak řidičák i s poplatkem a fotkou pošlete na centrálu do Swansee. Do deseti dnů vám pošta doručí fungl nový britský řidičák. A s tím vás nevyhodí ani z banky, ani od doktora, ani z knihovny.

O řidičský průkaz České republiky pochopitelně přijdete (i když znám jedinice, kterým se povedlo o něj nepřijít). Fakt je,

že když jezdíte s britským řidičákem po Čechách a Moravě, mívají policajti řeči, ptají se vás, jestli jste nezapomněli řídit napravo a podobně. Prý i pokuty bývají vyšší...

Prostě něco za něco: V Anglii jste člověk, v Čechách cizinec.

Pak má výměna řidičáku ještě jednu nevýhodu, jak jsem se dočetla: Když jezdíte s českým či východoevropským řidičákem po exotických krajinách jako Anglie či Irsko, může se stát, že uniknete postihu za přestupky z důvodu, se kterým autority jaksi nepočítaly. Nedávno jsem se dočetla, že prý v Irsku řadí pirát silnic z Polska, kterého policie ne a ne dopadnout. Má na svém kontě přes šedesát přestupků, ještě žádnou pokutu nezapltil, k soudním jednáním se nedostavil – a evidentně pořád vlastní řidičák. Ten nepolapitelný, úskočný mizera se jmenuje PRAWO JAZDY.

prosinec 2010

ZALEZTE POD PEŘINU, NEMÁME NA PLYN

Když jsem dorazila do papundeklového domečku u Wendy, nestačila jsem se divit, jak velkoryse nakládá s plynem a elektřinou. Bojler byl nastavený tak, že si při každém sprchování člověk musel dát velký pozor, aby se neopařil.

Ústřední topení hicovalo a smrdělo připáleným prachem, který se nedal dostat z mezírek mezi žebry, pokud jste si teda nechťeli způsobit popáleniny několikátého stupně. Wendy nám řekla, že když nám bude moc horko, stačí otevřít okno a vyvětrat. K. se v přetopeném pokojíku cítil skvěle, na vedro je zvyklý z Afriky, ale společně se mnou se strachoval, kolik to bude stát.

Wendy nám řekla, ať se nestaráme, v ceně, kterou za pokoj platíme, je zahrnutý i plyn a elektřina. A když jsme se jí ptali, kdo to zaplatí, Wendy opakovala, ať se nestaráme.

Ekolog ve mně běžel koupit kleště a s K.-ovou pomocí topeň vypnul. V místnosti se konečně dalo dýchat, a když jsme se

přece jen chtěli ohřát, stačilo pootevřít dveře do chodby. Wendin baráček sálal žárem v anglických zemích nevidaným, dokud nám, někdy v půlce prosince, nevypnuli plyn.

Zřejmě do smrti nepochopím, co si naše bytná Wendy myslela, když nám říkala, ať se nestaráme. Možná nic. Ani ona se nestarala. Do tohoto domku se nastěhovala asi před rokem, nájem byl sice trochu drahý, ale ona to vyřešila tím, že jeden až dva pokojíky pronajímala. (Majitelka se o tom samozřejmě nesměla dovědět. Jednou nás Wendy málem na kolenu prosila, ať se na dva dny vystěhujem: majitelka jí telefonicky oznámila, že se na svou nemovitost přijde podívat.) V baráku všechno fungovalo a Wendy nevěděla nebo spíš nechtěla vědět, že plyn a elektřina jsou psané na ni. Doma na Trinidadu neplatila za jedno ani za druhé, zřejmě v tom chtěla pokračovat i v Londýně. Každý měsíc jí chodily dopisy nepříjemně podobné účtům a ona je vesele ignorovala. Pak jí začaly chodit dopisy nepříjemně podobné výhrůžkám – a ona je radši přestala otvírat. A pak jednoho krásného dne vypnuli plyn.

Wendy nezbylo než zajít na plynárenskou společnost. Tam už na podobné případy byli zvyklí. Přinutili Wendy zaplatit padesát liber zálohy (půjčila si na to od K.) a vypracovali pro ni splátkový kalendář. Vzápětí přišli dva pánové a namontovali jí plynoměr.

Tedy... plynoměr. V domku byl samozřejmě plynoměr už předtím, ale tenhle byl speciální. Nesetkala jsem se s ním zatím nikde kromě Anglie. Tenhle plynoměr měřil kromě plynu taky prachy. Dostali jste kartičku, tu jste v krámku na hlavní ulici nabili peníze a pak ji strčili do plynoměru. V tom to spokojeně zaškrundalo a na displeji se objevila částka, kterou můžete protopit, než se plyn zase vypne.

V domku zavládl přísný režim. Jen Wendiny děti, devatenáctiletý Darren a sedmnáctiletá Cornelia, si směly ve svých pokojích topit elektřinou. Já, K. a Wendy jsme všichni svorně mrzli, a když jsme se chtěli vykoupat, museli jsme maširovat na hlavní ulici a koupit za pět liber plyn.

Pak bojler chvíli běžel a ve vaně chvíli tekla teplá voda.

Plyn ze speciálního plynoměru je dražší než obyčejný plyn: zjistili jsme, že pět liber do plynoměru vražených vystačí na jedno nic moc vykoupání...

Každou noc jsme se k sobě s K. tulili pod dekou, přes kterou jsme si dali ještě spacáky, a Wendy, která od doby, co ji dcera vyhodila z ložnice, přebývala v obývacím pokoji přímo pod námi, naříkala, že my se prý navzájem zahřejem tělesným teplem, ale co ona, ubohá? Věnovali jsme jí jeden ze spacáků a koupili si duchnu. Pod tou jsme s K. prováděli všechno, co bylo třeba provádět: četli jsme si, povídali, jedli, já si psala knížku. K. jako teplomil docela trpěl a já mu vykládala, že Britové v zimě nikdy moc netopí, nanejvýš se ohřívají u krbu, a my teď konečně žijeme britsky. K. držel ústa, dobře si uvědomoval, že to byl on, kdo skvělý pokoj u Wendy našel...

Během pár týdnů nastaly plynové roztržky. Ty se proměnily v plynové přestřelky. Wendina dcera patrolovala u bojleru, a kdykoli si někdo koupil plyn, aby se mohl umýt, vyčkávala, až bude voda ohřátá (to trvalo tak půlhodinku), načež se zamkla do koupelny a všechnu spotřebovala. Teoreticky se to dalo uhlídat, ale bylo k tomu třeba dvou lidí: jeden trčel v koupelně a čekal, až bude voda teplá, druhý hlídkoval u bojleru, aby ho Cornelia podvrtně nevypnula. Ta zatím lítala po schodech nahoru a dolů, a kdyby se pohledem dalo zabíjet, byli bychom oba brzo na smrtelné posteli.

Pak se začaly stávat divné věci. Člověk nabil plynoměr, zapnul na dvacet minut bojler – a když znovu pohlédl na plynoměr, ukazoval displej nula nula nic. Vypadalo to, že nám někdo náš draze zaplacený plyn vysává... a protože jsem ve Wendině domě vždycy za všechno mohla já, dostala jsem se kvůli tomu mnohokrát do maléru.

Postavila jsem se k tomu čelem. Jednou jsem zrovna dostala zaplacenou a rozhodla se zachovat jako grand: nabila jsem kartičku dvaceti librami a s pocitem, že zachraňuju naši domácnost před zmrznutím, ji strčila do nenažrané díry. Plynoměr spokojeně krkl jako vždy a na chvíli se na něm objevila závratná cifra £20.00. Po pár vteřinách se ale ozvalo písknutí, displej přeblikl... a bylo na něm náhle £5.00. Těchhle pět liber vystačilo na dvě nebo tři koupele a ještě Wendy trošku zavlážila dům.

Když se pětka opět proměnila v nula nula nic, zašla jsem znova na hlavní ulici a nabila do kartičky pět liber. Tentokrát se

na displeji na pár vteřin objevilo £5.00, pak to zapísklo, displej zamžikal a já s úžasem zírala na cifru £1.25. Konečně se to vysvětlilo. Plynárenská společnost, uvyklá na zákazníky, kteří své dluhy neplatí, vymyslela, jak na ně: z částky, kterou do plynoměru vložili, si pokaždé tři čtvrtiny vzala. Provinilci Wendina typu platí za každý krychlový milimetr plynu čtyřikrát tolik co ostatní, dokud dluh nezapraví. (Nebo dokud z bytu neutečou - v tom případě se může stát, že za ně dluhy bude splácet nic netušící další nájemník.)

Sdělili jsme Wendy tuhle novinu. Ani trochu se jí nelíbila. Poznámeneala, jak bylo jejím zvykem, že nám bude muset zdvihnout nájem, protože jinak se nedoplatí. K. se s ní dohodl, že budeme plyn kupovat my dva (sama na to neměla čas a svým dětem nechtěla peníze svěřit - obyčejně místo plynu donesly pizzu a marihuanu), ale částečně si to strhneme z nájmu. Následovala dlouhá diskuse na téma, kdo z nás se nejvíc koupe a kolik koupelí týdně si můžem dovolit.

„No, řekněme, že se každý z nás bude sprchovat třikrát týdně,“ počítal K., „to máme tebe, Ivu, mě, Corneliu a Darrena... celkem patnáct koupelí týdně... a to při naší ceně plynu stojí...“

„Patnáct?“ přeměřila si ho Wendy. „Jaks přišel na patnáct?“

„Třikrát týdně,“ opakoval K. „Ty, Iva, já, Cornelia, Darren,“ počítal na prstech.

„Dvanáct,“ opravila ho Wendy a přísně si ho přeměřila. „Můj syn,“ pravila hrdě, „se nemeje.“

prosinec 2010

WENDINY DĚTI

Zabarikádovala jsem se v obýváku, ještě trochu roztřesená, a rozhodla se počkat, až Corneliin záchvat vzteku pomine. Ono mi vlastně nic jiného nezbyvalo. Byla jsem beze zbraně a skrz stěnu jsem slyšela, jak se Cornelia přehrabuje v mamincině šupletí plném kuchyňských nožů. Některé byly fakt obrovské, podobné mačetám.

Wendy jimi krájela maso na guláše a přírodní řízky, kterými kromě svých dětí a nově nalezeného bělošského milence krmila i mě s K.

Cornelia se celou vahou opřela o dveře, až zapraskaly, těžce dýchala a přerývanými výkřiky mi sdělovala, co mi provede, jakmile mě chytí. Nebylo to nic pěkného. Radši jsem ji moc neposlouchala, místo toho se rozhlížela po místnosti, pátrajíc po čemkoli, co by mohlo posloužit jako zbraň, kdyby mě Cornelia skutečně chytila. V obýváku byly jen samé serepetičky, obrázky Wendy z mlada a rodinné fotky z doby, kdy ještě žil její muž (docela pěkný chlapík s knírkem, o hodně starší než Wendy), ty ale byly v rámečkách tak křehkých, že vzteklou Cornelií s kudlou sotva zastaví. Byly tam fialové záclony vyšívané zlatou nití, kterými vzteklou Cornelií sotva uškrtním, a taky jedovatě zelená stolička, kterou bych ji přinejhorším mohla vzít po hlavě, až zaútočí.

Rozhodla jsem se, že po ní hodím televizi. Vytáhla jsem ji ze zásuvky a popadla do náručí. Byla setsakra těžká, což mi vyhovovalo. Dveře začaly pod Corneliinými kopanci povolovat.

A já se pokoušela sama sebe přesvědčit, že jestli po ní vrhnu televizor, trefím ji do hlavy a – co já vím – rozbiju jí lebku, soud to uzná za přiměřenou sebeobranu. Vezme v potaz, že byla útočnice ozbrojena čtvrtmetrovou kudlou, vzteklá a v tom okamžiku schopná všeho, a já se jen snažila zachránit si holý život.

Marně jsem pátrala v paměti po nějakém britském zákonu, který zabráňuje dospělým lidem v ohrožení hodit televizorem po sedmnáctiletých spratcích, kteří po nich jdou s nožem, a rozmrzele si uvědomila, že u tohohle incidentu nebudou žádní svědci. Wendy byla v práci na druhé straně Londýna, Darren kdesi trajdal s kamarády a K. právě v hotelu v centru dělal šestnáctku. Měla jsem prostě smůlu: byl pozdní večer, já se nacházela doma sama s Cornelií a Cornelia měla vztek.

Držela jsem v náručí ztichlý televizor, svou jedinou naději, že budu žít, a v jeho pohaslé obrazovce se mi přehrávaly hrůzné scénáře toho, co bude následovat, až Cornelií zabiju. Jistě, bylo právě tak pravděpodobné, že ona zabije mě, ale já byla připravená bojovat do posledního dechu. Lepší třet třináct let v britské věznici za vraždu, než navždy v temném hrobě.

Zatímco se Cornelia pokoušela vyrazit dveře, přemítala jsem teskně, čím jsem ji asi popudila. Zabušila ten večer na dveře mého pokoje a měla řeči. Blekotala cosi o tom, že jsem zase spotřebovala všecken plyn (Cornelia i po několikanásobném výkladu, jak je to s naším plynoměrem, odmítala připustit, že tohle všechno možná není moje vina, a když nebyla v baráku teplá voda, chodila mě proklínat), pak si stěžovala, že snad chodím příliš často nahoru a dolů po schodech, a pak mi vyčetla, že sedím doma na zadnici a nic nedělám.

Tím posledním mě vytočila. Vrátila jsem se před pár hodinami z práce, ještě pořád jsem měla barvu ve vlasech od natírání stropu, byla jsem celá rozlámaná - a ani jsem si nemohla uvařit, protože nešel plyn.

Něco jsem odsekla. Něco drzého a břitkého, něco, co prozrazovalo, jak málo vím o psychologii adolescentů. Co to přesně bylo, to už si nevzpomínám. Víím, že jsem ji přejela zdrcujícím pohledem od hlavy k patě a zase nahoru a povýšeně se jí otázala, kolik jí je let, že si na mě tak dovoluje.

Tím to začalo. Cornelia se roztřásla jako osikový list, anebo - to spíš - jako motorová pila, která se zoufale touží zakousnout do stromu, jakéhokoli. Byla vytočená do vysokých obrátek a celá se klepala touhou mě zničit. Anihilovat.

Stály jsme v chodbičce v patře, Cornelia blokovala dveře do našeho pokoje, a když se po mně rozehnala a snažila se mě skopnout ze schodů, utekla jsem do obýváku. Byla jsem v životě v horších situacích, podstatně horších, to ano, a hrůza, která se mě teď zmocnila, nepatřila k těm nejpříšernějším. I tak mě pohled na Corneliu, roztřesenou a koktající vztekem, docela vyděsil. Kde se v téhle drobné dívence, která mi sahala sotva po ramena, vzalo tolik nenávisti? Tolik zloby? Tolik touhy zabít, drásat, ničit?

Nemyslím, že byla na drogách. Pravda, Wendiným barákem povlávala vůně marihuany, kterou Darren i Cornelia kouřili skoro každý den, pokaždé, když se jim ji podařilo sehnat. Wendy to mlčky tolerovala, přestože ona sama by se trávy nedotkla ani v rukavicích. Ale silnější drogy? Třeba kokain nebo crack, který by jistě dokázal vyvolat podobné stavy? Cornelia ten večer crack

nekouřila, charakteristického pachu ve vzduchu bych si zaručeně všimla. A kokain? Na ten zaručeně nemá. Možná si může šnupnout s kamarády, když jí někdo nabídne. Ale aby si ho koupila a přinesla domů? Tomu nevěřím.

Svým způsobem mi Corneliin stav připadal o to děsivější, že podle všeho vycházel přímo z ní. Omamné látky s ním neměly co dělat. Tohle byla Cornelia, nejmladší Wendino dítě. Odhodlávala jsem se jí rozbít hlavu televizorem, a přitom se mě zmocnil nepopsatelný smutek. Zoufalá lítost, že se milující matce Wendy nijak zvláště nepovedlo ani jedno z jejích čtyř dětí. A přitom je všechny tolik milovala! Dala by za ně ruku do ohně! Nejstarší syn, asi osmadvacetiletý, si na Trinidadu odpykával dvanáctiletý trest za loupežné přepadení a Wendy mu měsíc co měsíc posílala něco na přilepšenou, protože v trinidadských věznicích jste na tom bez peněz dost bídne. Druhý syn si založil rodinu a na matku si vzpomněl, jen když potřeboval prachy. Další - Darren - seděl doma, jak byl den dlouhý, poslouchal pořád dokola tu stejnou rapovou písničku, kouřil trávu a čas od času se nechával slyšet, že bude velkým rapovým muzikantem, což dokazoval tím, že kulhal nahoru a dolů po schodech a rytmicky vyvolával: „Fuckin' sheeet, man, fuckin' sheet, man!“ O škole nebo práci nechtěl slyšet a, pokud se dalo věřit Wendiným narážkám, měl teď ve dvaceti úplně stejné pubertální názory jako v době, kdy mu bylo dvanáct. Krom toho prý měl bolavou nohu, která mu nedovolila pracovat a kterou si odmítal odnést k doktorovi. Trajdat po nocích a utíkat před revizory ve vlacích mu bolavá noha nebránila... i Wendy tušila, že to s ní nebude tak hrozné.

A teď do toho ještě Cornelia... děvče o poznání chytřejší než její starší bratr, docela pěkné a ambiciózní. Ale evidentně tak narušené, že momentálně třímá čtvrtmetrovou kudlu a chystá se mě zabít za drzou poznámku.

Pokud se někdo těšil na barvitý popis rvačky, musím ho zklamat. Žádná se nekonala. Corneliu to po chvíli přestalo bavit (už dříve jsem si všimla, že trpí neschopností dlouhodobě se soustředit), vrátila nůž do kuchyně a vydupala vzhůru po schodech. Já postavila televizi na místo (a zapomněla ji zapnout do zásuvky),

načež jsem se vrátila do pokoje a tam čekala, až přijde K. Napadlo mě zavolat policii? Samozřejmě že ano. Násilnické činy a výhrůžky policisté v Anglii berou hodně vážně a Cornelia si zasloužila strávit pár hodin na strážnici. Ale pomýšlení na Wendy mi zabránilo zvednout telefon. Cornelií bylo sedmnáct, tohle by nebyl její průser, byl by to Wendin průser. Wendy byla hodná mamina, slípka s rozepjatými křídly, pod která s kvokáním naháněla všechny svoje blízké. Co já vím, možná by Cornelií pomohlo, kdyby se o ni začali zajímat profesionálové. Ale Wendy by to zničilo.

Ze sousedního pokoje jsem slyšela Corneliin jakot. Telefonovala mamince a cosi na ni křičela. Znova a znova. A znova.

Druhý den navečer Wendy přišla domů. Zmobilizovala mě i K. a řekla, že si nutně, nutně musíme promluvit o tom, co se v tomhle baráku děje, když ona zrovna pracuje. Řekli jsme, že by to bylo vhodné. Stáli jsme v chodbičce před kuchyní, Wendy mě přejele pohledem od hlavy k patě a zase nahoru, přísně se zamračila a ucedila mezi zuby, že by hrozně ráda věděla...

(pokračování)

prosinec 2010

WENDINY DĚTI II

(Kdo za všechno může? Trpím pro barvu své kůže)

„Proč Iva nechtěla Cornelií pustit do obýváku?!“ Wendy se, jako vždycky, když byla skutečně naštvaná, neobracela přímo na mě, přestože jsem stála vedle ní, ale mluvila ke K. I když jsme všichni mluvili anglicky a já jejímu trinidadskému přízvuku rozuměla stejně dobře jako můj přítel, Wendy ho s oblibou využívala jako tlumočnicka, tlumočnicka do běloštiny. Nebyla zvyklá na bělochy, aspoň ne ve svém vlastním domě. Pracovala s nimi, to ano - tak jako spousta, možná většina přistěhovalců bez kvalifikace pečovala o staré lidi a většina jejích klientů byli běloši -, ale nebyli jí blízcí. Nemyslím, že proti mně něco měla, to ne, jen jsem pro ni

byla jakési exotické zvíře, nepochopitelné a snad i trochu nebezpečné, a K. fungoval jako krotitel.

Nemůžu říct, že se mi to líbilo, ale nedělalo mi problém to tolerovat. Koneckonců – kdykoli jsme žili mezi bělochy, fungovala jsem jako krotitelka já. Většina lidí, kteří se obraceli ke mně místo ke K., přestože byl hned vedle, neměla ani tušení, že se chovají trochu urážlivě.

„Proč tvoje manželka nepustila Corneliu do obýváku?!!! Včera mi moje dcera volala, byla hrozně rozčilená a říkala, že ji tam nechtěla pustit!“

Vyměnili jsme si s K. zděšené pohledy. Už v noci předtím, jakmile se K. vrátil z práce, jsme měli delší diskusi na téma, jak Wendy co nejněžněji oznámit, že mě její dcera chtěla zabít. Oba jsme byli zajedno v tom, že jí to říct musíme, ale ani jeden jsme nevěděli, jak na to. Wendy žila v zarytě udržovaných naivních představách, že její děti jsou skvělé. Nejstarší syn, ten, co trčel ve vězení, byl – samozřejmě! – křivě odsouzen. Druhý nejstarší – ten, co na ni kašlal – měl moc práce s rodinou, ale i když se neozval třeba rok, jistě na ni ustavičně myslel. Darren nebyl zfetovaný budižkničemu, příliš hloupý na studium a příliš líný na práci, ale budoucí rapová hvězda. A Cornelia nebyla drzý sedmnáctiletý spratek s tak nesnesitelnou osobností, že vůbec neměla kamarády a trávila celé dny o samotě, ale... princezna. Cornelia utrácela stovky a stovky z matčiny těžce vydělaných peněz tu za čepičku, která byla ten týden zrovna v módě, tu za džíny, které jí pořádně nepadly, tu za sponu do vlasů, která vypadala docela obyčejně, ale z nějakého záhadného důvodu stála šedesát liber. Cornelia už před časem vykázala matku z největšího pokoje, který do té doby sdílely, a Wendy se nerozhořčila nad drzostí a sobeckostí svého nejmladšího dítěte. Wendy v tom viděla další důkaz, že její dcera je princezna.

Konečně i K. pochopil, co já věděla od začátku: Wendy se svých dětí bála. Bála se jim cokoli říct, bála se je proti sobě popudit, děsila se, že by mohla ztratit jejich lásku. Wendy se, když jí umřel manžel, odstěhovala z Trinidadu jen kvůli dětem: bylo jí jasné, že tam by je neuživila. Tady v Anglii se jí to dařilo jen

tak tak. A to jen proto, že neustále makala: přes den pracovala v domově pro seniory, na noc si našla další zaměstnání: měla pohotovostní službu u jedné stařenky. Někdy se vyspala, někdy ne. Směla sice na pár hodin zavřít oči, ale kdykoli na ni stařenka zavolala, musela Wendy vyskočit z gauče a splnit každé její přání. Za každou takhle strávenou noc měla prý dvacet liber: tohle byla práce načerno, dostávala míň než minimální mzdu. Kdykoli Wendy vyšetřila chvilku pro sebe, běžela na nákup a pak v domku u dětí uklízela a vyvažovala. Dbala na to, aby v domku bylo čisto a aby děti měly něco pořádného na zub, i když ona zrovna doma nebyla. Lednice byla pořád plná karibských plněných taštiček, skvělých bramborových salátů a pikantních gulášů, které tam pomalu hnily. Aspoň pokud jsme je s Wendiným svolením nesnědli já a K. Děti na matčino vaření kašlaly, říkaly, že už ho mají plné zuby, a kdykoli se jim povedlo sehnat pár liber (nebo je vyžebrot od matky), poslaly si pro pizzu. (Kterou jim poslíček na mopedu donesl až k domovním dveřím a ony pak jen velkopansky sešly ze schodů.)

Wendy své děti nevychovávala, Wendy jim sloužila – a děti si na to setsakra zvykly. Zvykly si, že jsou středobodem světa, aspoň toho Wendina, že jim celý svět leží u nohou, nebo aspoň jejich matka, že nemusejí nic a smějí cokoli – aspoň pokud jsou v domě u maminky. K. a já jsme jim dost překáželi, byli jsme vetřelci, kteří pořád a pořád odmítali uznat, že se všechno točí jenom kolem nich. Wendy, osůbka nikterak zvlášť chytrá, ale zato pracovitá, upřímná a poctivá, se neodvážila své děti vychovávat k pracovitosti, upřímnosti a poctivosti. Wendy měla v životě směr a cíl: udělat všechno pro své děti. Její děti žádný cíl neměly. A ona jim nedokázala pomoci ho nalézt. Nechtěla si to uvědomit. A přece se čas od času děsila, co bude s jejími dětmi, až ona tu nebude. V takových chvílích vykládala K., že musí nutně, nutně něco našetřit. Ne, ne pro sebe – pro své děti.

K. jí obvykle odvětil, že děti už jsou setsakra velké, a kdyby žily v Africe, dávno by se musely živit samy. Wendy ho vždycky přerušila: „Ale tady nejsme v Africe. Tady jsme v civilizované zemi. Tady se o své děti musím postarat...“

K. na to řekl, že právě tady v Anglii by se o své děti starat nemusela. Je tady tolik programů zaměřených na pomoc odrostlým dětem v tomhle věku! Stačí zajít do knihovny a zjistit si to. Můžou se zadarmo vyučit. Když pokračují ve vzdělávání, dostanou od státu přes sto liber týdně. Jsou tu centra pro mladé, kam můžou chodit třeba denně, a kde je dokonce i nakrmí. Jsou tu organizace, které učí, jak druhým lidem pomáhat - i za to dostanou trochu peněz a navíc certifikát o kvalifikaci. Jsou tady..

Ale tohle Wendy nechtěla slyšet. Myslím, že ji to frustrovalo: vědět, čím by se její děti mohly zabývat, když přitom sedí doma a nedělají nic.

Wendy K. tak trochu adoptovala - byl jejím jediným povoleným dítětem. K. Wendy přijal za matku - a na rozdíl od jejích skutečných dětí vůči ní cítil značnou zodpovědnost. Proč jsme se tak dlouho neodstěhovali? Protože K. měl pocit, že je ho v téhle domácnosti třeba. Jeho Darren poslouchal, i Cornelia ho brala vážněji než matku. K. už je prostě takový - přebírá zodpovědnost. Toužil Wendiným dětem za každou cenu pomoci a žil v přesvědčení, že na ně má dobrý vliv. Co já vím, možná že ano. I když mně osobně se zdálo, že se to vůbec, ale vůbec neprojevuje..

Všichni tři jsme stáli na chodbě a Wendy se K. ptala, proč jsem její dceru nechtěla pustit do obývacího pokoje. Kromě toho jsem rozbila televizor. Říkala dcera, že prý nefunguje. Jestli se takové jednání bude opakovat, Wendy nezbude, než...

Radši jsem držela hubu, měla jsem strach, že kdybych ji přece jen otevřela, vyletí z ní něco strašného. K. Wendy něžně vysvětlil, že jsem se v obýváku zabarikádovávala z velmi dobrého důvodu: měla jsem obavy o svůj život. Cornelia měla, ehm, takový menší záchvat vzteku. Televizor jsem nerozbila, je vytažený ze zásuvky - podívejte! Wendy mrzutě mručela, jak to dělají Karibičanky.

Pak řekla, ať mi řekne, že jsem přece dospělá, neměla bych se hádat s Cornelií. Načež odešla do kuchyně a vrátila se s plnými talíři: „Jezte!“ poručila nám. Založila ruce v bok a vyčkávala.

Pochutnávali jsme si na skvělých taštičkách plněných solenou rybou a rajčatovém salátu a pod Wendiným nahněvaným pohledem jsme se očima domlouvali.

Musíme, pohlédla jsem na něj.

Máš pravdu, musíme, podíval se K. Zorničky měl smutkem ztemnělé.

Pokusili jsme se, fakt pokusili, nemáš si co vyčítat, dívala jsem se já.

Vždyť ty taky, zamrkal K. Promiň, já fakt nevím, co se tu děje. Dal si do pusy další taštičku.

Trpím pro barvu své kůže, miláčku, připomněla jsem mu a žvýkala plátek rajčete.

Už asi jo. Je to má vina.

To jsem neřekla... Ale musíme. Fakt.

Wendy mlčky pozorovala, jak beze slova jíme. Vypadala spokojenější - vždycky měla radost, když nám chutnalo.

Opět jsme si dali inzerát na gumtree. Opět jsme hledali pokoj pro dva, cenově dostupný. Teď už jsme věděli, čeho se vyvarovat. Nebo jsme si to aspoň mysleli.

prosinec 2010

PŘIVANDROVALCI NESPRÁVNÉ BARVY

Je jich už plná Anglie, přestože nejsou odtud, a podle názoru mnohého rodilého Angličana tu nemají co dělat. Ale daří se jim líp než původním obyvatelům. Jsou průbojnější, přizpůsobivější, drzejší. Jsou prolezlí chorobami, které jim samotným už neškodí, ale pro starousedlíky bývají smrtelné. Nestydí se žebrat na ulici ani vybírat odpadkové koše. Kolikrát se ani neobtěžují zařizovat si bydlení, nocují, kde se dá. Jsou větší, dovedou si nastrodat tuk na zimu, a přežijí tudíž i pořádné mrazy. A mají nesprávnou barvu.

Ovšem říkat jim, ať se laskavě vrátí, odkud přišli, a moc se tu neroztahují, nemá cenu. Nerozumějí vám, nemluví lidskou řečí. A navíc sem nepřišli dobrovolně - přivezli je sem viktoriánští přírodomilci ve snaze jimi zkrášlit městské parky. Jsou to americké šedé veverka, *Sciurus carolinensis*.

Evropská veverka, *Sciurus vulgaris*, které se v Anglii říká červená, přežila jen na pár ostrovech a na některých místech v severním Skotsku. Její drzá a evidentně životaschopnější americká sesterská ji za sotva půldruhého století vytlačila z celé Anglie a v počtu dvou a půl milionu jedinců se stala běžným lesním druhem. „Společnost červené veverky“, která existuje v mnohém hrabství a která si ještě před sto lety dala za úkol hubení červených veverek, dnes červené veverky zoufale chrání a různými metodami se je pokouší zvýhodnit oproti veverkám šedým. Nenásilné způsoby zbavování se šedých veverek evidentně moc nefungují, a tak se na mnohých místech přistoupilo k jejich likvidaci – obvykle je to zakázané, ale za jistých okolností je možné získat povolení k jejich odstřelu, chytání do pastí nebo trávení jedem. Ochránci přírody mívají k zabíjení zvířat negativní vztah, ale už i oni uznali, že se zřejmě v tomhle případě nedá nic jiného dělat. Většina lidí v Británii by si prý přála zase vidat v parcích červené veverky. Je v tom zakuklený odpor k jakýmkoli přistěhovalcům? Těžko říct.

Fakt je, že když jsem před časem v horách na samém severu Skotska uviděla úplně obyčejnou, rezavohnědou evropskou veverku, vzrušením se mi ztajil dech. Společně s dalšími dvěma táborníky, kteří šli náhodou kolem, jsme se zastavili na místě a dobře dvacet minut zbožně sledovali, jak veverka hopsá po stromě, šplhá po kmeni nahoru a dolů, sedí na větvi, natřásá si rudý ocas a vůbec dělá věci pro veverky obvyklé. Jeden z turistů okamžitě poslal zprávu do Centra červených veverek, aby jim oznámil přesné souřadnice našeho objevu. Obratem dostal instrukce, ať zjistí, jakého je pohlaví – to se nám ovšem nepovedlo.

Společně se dvěma rodilými Skoty sledovala evropská imigrantka původní obyvatelku zdejšího lesa a honilo se jí hlavou víc věcí než jen veverky.

A té zrzavé potvůrce to na hnědém kmeni smrku slušelo. Patřila sem.

leden 2011

O ZTRACENÉ VELRYBĚ A JAK SE K. ZAMILOVAL DO LIŠKY

V lednu 2006, jestli se dobře pamatuju, zabloudila velryba do řeky Temže. Bylo z toho velké pozdvižení, všechny noviny a všechny televizní kanály se předháněly v tom, kdo dodá lepší snímek toho živoucího kolosu, jak - vcelku nedramaticky - pluje na pozadí Westminsterského opatství, v popředí s Westminsterským mostem. Na nábřeží Temže najednou nebylo k hnutí - zvědaví jednotlivci i celé rodinky se přišli podívat na zbloudilou velrybu.

Ukázalo se totiž, že vážně zabloudila. Ztratila se svému hejnu (nebo jak se říká té formaci, ve které plují velryby), o pár mil si to popletla, a místo do Severního moře, kam mělo hejno namířeno, vplula do Temže. Pak prostě měla smůlu: proplula kolem bariér na východě Londýna a - jak jí velel instinkt - pokoušela se proniknout dál západním směrem. Doplula až k Chelsea Bridge.

Velryby i jiní kytovci evidentně mají mnohem lepší smysl pro orientaci než leckterý řidič vybavený satelitní navigací. Do Temže jich za celá léta zabloudilo jen pár. V médiích přetřásali stejnou příhodu, která se před časem přihodila jistému delfínovi. Fakt je, že i když všichni mluvili o tom, že velryba zabloudila, nejednali s ní jako s pitomečkem, který se neumí zeptat na cestu. Spíš to vypadalo, že všichni chtějí věřit tomu, že velryba připlula Londýňany pozdravit. I když jí to stálo život.

Neskončilo to totiž happy endem. S velrybou to dopadlo špatně - sice se ji s vynaložením všech dostupných prostředků nakonec povedlo chytit, ale umřela, chudinka, na dehydrataci. Podle lidí, kteří to zažili, se smutek Londýňanů podobal smutku Angličanů po smrti princezny Diany. Až po týdnů si nějaký otrapa v televizi dovolil zavtipkovat: Že umřela zrovna na dehydrataci, pravil uštěpačně, když byla ve vodě? Národ ho za tu poznámku nenáviděl ještě tři dny.

Abych pravdu řekla, nevím, co by se stalo, kdyby se ztracená velryba objevila ve Vltavě. Asi by to byla taky senzace. Ale cosi mi říká, že ne taková jako u břehů Temže. Těžko to posoudit - podle všeho se v době historicky známé nic podobného nestalo. Když

při záplavách v roce 2002 uplavál ze ZOO v Troji tuleň a dostal se po proudu až kamsi k Děčínu, měli lidi jiné věci na práci než sledovat jeho pouť v televizi.

Každopádně se mi zdá, že Angličané skutečně mají ke zvířatům bližší vztah než jiné národy. Považují je, abych tak řekla, za právoplatné partnery. I když v Británii neuvidíte na ulici zdaleka takový počet psů jako v jiných evropských zemích (statistiky jsem nezkoumala, ale vsadila bych půl výplaty na to, že největší počet psů na počet dvouhých obyvatel je v České republice), většina psích plemen pochází právě z Británie. Ale plemena vyšlechtěná na tomhle ostrově (až na pár výjimek s jorkšírským teriérem v čele) si zachovala přirozenou životaschopnost a přirozenou důstojnost. Jsou to dlouho a pečlivě šlechtěná plemena, pravda, ale nejspíš by přežila i bez člověka. To se třeba o čínských palácových psících, vyšlechtěných jen proto, aby vám pasivně seděli na klíně a chovali se jako dýchavičná utěrka, říct nedá. Nedávno jsme tenhle můj postřeh probíraly s jednou pejskařkou a ona, i když se jí to ze začátku nezdálo, nakonec uznala, že na tom něco je. Psi v Anglii stojí na společenském žebříčku výš než jinde na světě. A někteří si toho jsou moc dobře vědomi. Psí hřbitovy v Anglii jsou projevem lidské úcty k psům... psí hřbitovy v Americe jsou projevem lidské potřeštěnosti.

A kvintesenciální britský hon na lišky? Pro mnohé důkaz, že je Británie zemí kruťasů, kteří nemají nic lepšího na práci než cválat na koních po polích a lesích a zabíjet nebohá zvířata, zatímco se nezadaní pánové z vyšší třídy seznamují s nezadanými slečnami z vyšší třídy a vybírají si životní partnery a partnerky podle toho, jak umějí rajtovat na koni a jakého koně si můžou dovolit. Pro jiné projev úcty k liškám.

Hon na lišky byl v Anglii zakázán v roce 2005 (a ve Skotsku ještě o tři roky dříve), ale i když se už lovy konat nesmějí, smí se o tom donekonečna žvanit. Zatímco hon byl až na výjimky výsadou zmíněných vyšších tříd (málokdo jiný si mohl dovolit podobné kratochvíle), žvanění je výsadou všech tříd. A tak jsem z pár hospodských rozhovorů vyrozuměla, že spousta Angličanů nepovažuje hon na lišky za něco nepřístojného. Jednak prý dva ze tří takových honů skončily nezdarem - tedy vítězstvím lišky. To proto,

že jakmile se lišce podařilo zalézt do nory, lovci ji obvykle nechali na pokoji. Jen v několika hrabstvích se honovalo se psy - normíky, kteří ji vyhnali. Většinou jezdcí jen pokrčili rameny, řekli „the fox went down“, „liška šla dolů“ a obrátili koně. Připustili, jako praví gentlemani, že liška vyhrála.

Dozvěděla jsem se taky, že pravděpodobnost, že na honu přijde o život jeden z lovců (spadne z koně, například), je jen o málo nižší, než že při něm přijde o život liška. Lovci i lovkyně zkrátka brali lišku jako rovnocenného partnera, hon na lišky byl sportovním utkáním, ve kterém liška představovala protivnický tým. Přisuzovali jí všemožné lidské vlastnosti, včetně ochoty zabývat se extrémními sporty...

Lišky v městech - konkrétně v Londýně - jsou prý trochu jiné lišky než ty, na které se až donedávna pořádaly hony. Venkovské lišky možná byly chytré, s vytříbenými smysly, aby dokázaly uniknout lovcům. Městské lišky jsou vychcané, urbanisticky sofistikovány a umějí si poradit v každé situaci.

Lišky prý se v Londýně usadily až po druhé světové válce - využily bouraček a prázdných parcel po bombardování, zarostlých býlím, a tyly z potkanů, kterým se na prázdných vybombardovaných parcelách prý zalíbilo taky. I když se na prázdných parcelách začalo za pár let zase stavět, lišky si na město zvykly a nehodlají ho opustit. Nezajímá je, že zatímco na venkově by měly šanci se dožít dvaceti i více let, v Londýně je pravděpodobně čeká život kratší než dva roky. A spíš než lovem se budou živit vybíráním popelnic. Ostatně - údajně právě nezdravá, příliš tučná strava plná konzervačních činidel a jiných karcinogenů, kterou dojdají po lidech, je jednou z příčin jejich krátkověkosti.

Lišky v Londýně jsou krásné. Možná právě proto, že sem nepatří. Pro přistěhovalce z kontinentální Evropy jsou navíc exotické - kolikrát v životě, pánové a dámy, jste viděli na vlastní oči lišku? Já v Čechách dvakrát nebo třikrát - a vždycky to byla událost.

Když jsme se jednou v noci nebo spíš nad ránem s K. vraceli z nočního klubu, zažili jsme skvělé setkání. Na chodníku stál nádherný, hrdý tvor zhruba velikosti psa a tvářil se, jako že na nás kašle. Protřeli jsme si oči, usoudili, že to halucinace nebude,

a opatrně se přikradli blíž. Tvor se na nás podíval, mávnul ocasem a K. vydechl: „Liška..“ Tím začalo jeho milostné okouzlení.

K. tradičně dělí zvířata na jedlá a nejedlá, a liška je tradičně nejedlé zvíře. Ale to tentokrát vůbec nevadilo. K. začal v okolí Wendina domu pátrat po liškách – po čichu jsme objevili několik nor – a začal jim podstrojovat dobroty. Až do té doby K. každou kost ohlodal tak, že na ní nezůstal ani mikrogram masa. Teď se ale začal krotit a chutné kostičky nosil pozdě v noci, aby nás Wendy nenačapala, na tajné místo do houštiny hned za plotem Wendina dvorku. Pak jsme z okna, ani nedutajíce, sledovali, jak se ten nádherný tvor ke kostem blíží, jak je žere, jak si je odnáší někam do nory.

Liška, nebo lišák to jsme nevěděli – si na pravidelnou péči zvykl. Každý večer kolem deváté chodil do křoví u našeho plotu, a pokud jsme pro něj zrovna nic neměli, dlouho stál nehybně na zahrádce a smutně se koukal. K. nikdy nejedl víc masa. Snažil se, seč mohl, aby jeho zamilovaný živočich dostal každý den pořádnou kost.

Když jsme se teď rozhodovali, kam se od Wendy odstěhovat, přibyla k našim starostem ještě další. Ať se odstěhujeme kamkoli, musejí tam být lišky.

leden 2011

MY POLÁCI V LONDÝNĚ A O NEJANGLIČTĚJŠÍM ANGLIČANOVÍ

Konečně jsme se od Wendy odstěhovali a v nedaleké čtvrti našli domov našich snů. Opět to byl „dvojitý“ pokoj, o něco větší než u Wendy a v přední části domu, ze které byl výhled na ulici, s prosklenou mikroverandičkou, které se tu říká „bay windows“.

Tentokrát jsme pokoj nesdíleli s bojlerem a s plnou skříní Wendiných krámů, a barák jsme nesdíleli s nezvedenými, línými adolescenty z Trinidadu, ale s dospělými, pracujícími lidmi z východní Evropy: konkrétně z Maďarska a Polska. V zadním pokoji

u kuchyně už léta bydlela starší Guyaňanka, úžasně hodná, ale taky úžasně neoblomná dáma s indiánskou krví, která ze svého pokojíku spravovala celý dům jako přísný, ale spravedlivý samovládce. Majitel v domě nežil, jen si nás tu a tam docházel zkontrolovat a vybrat od každého nájem.

Náš bytný Paul byl ten nejangličtější Angličan, jakého se mi v jižním Londýně podařilo potkat. Když jsme mu volali, že máme zájem o jeho nabídku bydlení, říkal samé „Cheers“ a „I am afraid that...“ a „It will be my great pleasure to...“, zkratka typické anglické fráze, které jsem se naučila ve škole a které dnes už v Londýně slyšíte jen zřídka. I přízvuk měl Paul dokonalý – mluvil s výslovností a dikcí typickou pro představitele střední třídy, který se automaticky pokouší předstírat, že pochází z vyšší střední třídy.

„Budem bydlet u pravejch Angličanů!“ zaradoval se K. i já. Dokud nám Paul po telefonu nevyhláskoval své příjmení. Neznělo ani Smith, ani Cadogan, ani Taylor, ani Biddle.

„Arobaga!“ vykřikl K. „Vy jste Urhobo! Z Nigérie!“

„I am afraid so,“ řekl Paul.

Než jsme si šli prohlédnout náš nový příbytek, naučil mě K., jak správně Paula pozdravit v jazyce kmene Urhobo.

„Je to jednoduchý,“ poučil mě. „Pozdravíš Migvó! a oni odpoví Vredó!“ Nabídka bydlení zněla skvěle a K. soudil, že neuškodí Paulovi trochu lézt do řiti.

Když jsme se s Paulem konečně setkali, K. do mě strčil a já jako cvičený papoušek poslušně vydechla: „Migvó!“

Paul – dvoumetrový chlap ještě černější než K. – se mi právě chystal podat ruku, a když to uslyšel, strnul s napřaženou paží ve vzduchu. „Prosím?“ naklonil hlavu ke straně.

„Migvó!“ opakovala jsem snaživě. „To má být pozdrav. Ve vaší mateřštině.“

„Ach tak,“ uklidnil se Paul. „Obávám se, že moje urhobština není dokonalá. Vlastně... vlastně nerozumím ani slovo. Přišel jsem sem v šesti letech a... Tak chcete se podívat na ten pokoj?“

To je typické, říkala jsem si. Chlap s nejdokonalejším – ba klasickým – anglickým přízvukem, jakého tu potkám, je Nigerijec. Nedlouho nato jsem při taxikaření narazila na Keňana, „míšence“

Masajky s mužem z kmene Kikuju, a ten měl zas ten nejdokona-
lejší - ba klasický - anglický humor.

Barák patřící tomu nejangličtějšímu Afričanovi pod anemic-
kým britským sluncem byl, jak už jsem říkala, plný přistěhovalců
z nejčerstvějších zemí Evropské unie.

Donedávna jsem já byla jediným bělochem obklopeným samý-
mi černochoy. Teď se situace obrátila a K. byl jediným černochem
v baráku plném bledých tváří.

Nezačalo to pro něj dobře. Dva Maďari, kteří bydleli v pokoji
vedle nás, si oblíbili frázi „fekete bazmeg“ a tu do zblbnutí opako-
vali a chechtali se u toho jako cvoci, kdykoli se K. mihnul po chod-
bě. Jeden z nich mu lámanou, víc než lámanou angličtinou vysvět-
loval, že tady jsme v Anglii a on se musí chovat podle toho. Co tím
měl konkrétně na mysli, to jsme nevypátrali.

S pomocí pár maďarských frází, které mi utkvěly, se mi je po-
dařilo přesvědčit, že v tom jazyce rozumím každému slovu. Fre-
kvence „fekete bazmegű“ výrazně poklesla. Zato mi hoši začali
vysvětlovat, že jako jediná žena v baráku (Guyaňanku nepočítali)
mám za povinnost udržovat ho celý v čistotě. Luxovat schody,
leštit sporák nebo umývat koupelnu, to není práce pro chlapy
jako oni. K. jim naivně nabídl, že barák skutečně budeme uklízet
my dva - za drobný úplatek, ale vysmáli se mu. Je to prý práce pro
ženskou a žádné peníze za to nedostane.

Polák, který se tu zdržoval jen od pondělka do pátku a na ví-
kendy jezdil za rodinou do přímořského městečka, byl ke K. pří-
jemnější. Doslova se do něj zamiloval. Když ho potkal v kuchyni,
podrbal ho na hlavě a pochvaloval si, jakou má krásnou huňatou
hřívu. Hladil ho po předloktí a ochmatával mu svaly na pažích -
a lichotil mu, jakou má krásnou hladkou kůži. Celý je jak z čokolá-
dy, jen si ukousnout! Vykládal mu - polsky, čemuž K. rozuměl - že
Afričany strašně obdivuje. A sice vidá v Londýně říu černochoů,
jak taky jinak, ale K. je ten první a jediný, na kterého si kdy sáh-
nul. „Já proti tobě nic nemám, vážně ne!“ nechával se slyšet. „Já
mám černochoy moc rád.“

K. svou roli čokoládového maskota snášel s překvapivou trpě-
livostí. Občas mi vítězně hlásil, že ho Pawel zatím nekousnul...

Já jsem takovou konfrontaci s přistěhovalcí, kterým K., když mě chtěl pozlobit, říkal „tvoji lidi“, snášela hůř. Zřejmě vůbec nejsem kosmopolita, jsem Čech – a Evropan – jak poleno. Vylomeniny Wendiných dětí v našem předchozím domově mi vadily, to ano, ale nerozčilovaly mě zdaleka tolik jako obyčejné „fekete bazmeg“ z úst Maďarů, chlapíků ze země, která je nám geograficky blízká, a navíc s Českou republikou z velké části sdílí dějiny. Prostě se mi zdálo, že bychom měli být schopní najít společnou řeč, ale vůbec se nám to nevedlo. Spatřovala jsem v jejich chování „typicky východoevropské prvky“, abych tak řekla – a to mě občas děsilo. Nechovám se, aniž o tom vím, nějak podobně i já sama? A i když ne – pozná průměrný Angličan (který si už jistě stačil udělat názor na „typického Východoevropana“), že já jsem jiná než oni? Zajímá ho to vůbec?

V taxiku jsem brzo pochopila, že průměrný Angličan z jižního Londýna je v zeměpise jen o chloupek lepší než průměrný Američan. Věřte tomu, nebo ne: i v Anglii si lidé houfně pletou Česko s Čečenskem, ještě pořád nevzali na vědomí, že Czechoslovakia už neexistuje, a hlavně nerozlišují mezi lidmi „tam někde z východu“. V Americe, když jsem se někomu svěřila, že jsem z České republiky, hned se ještě zeptal, jestli je to Rusko. Když se s tímtež svěříte průměrnému Angličanovi, nejspíš nadšeně vyjekne: „Česko-Polsko, to dobře znám. Předloni jsem byl v Budapešti.“

Světlé výjimky existují. Jeden zákazník v taxiku mě, než jsem ho dovezla do severního Londýna, zasvětil do tajů pražských barů. Jiný kdysi učil v Brně angličtinu a přivezl si odtud manželku. Ale stejně...

Pro většinu Londýňanů, jak jsem zjistila, spadají Češi, Slováci, Maďaři, Estonci, Lotyšové, Litevci, Bulhaři, Rumuni a jistě i pár dalších národností do kolonky „Polák“. Proč zrovna „Polák“, to je jasné: mezi přistěhovalcí z těchto zemí od začátku převládali Poláci. V letech 2005 a 2006 jich prý bylo v Londýně přes půl milionu – to už musí zaregistrovat i ten nejméně všímavý domorodec. Dá se předpokládat, že kdyby v nedávné minulosti bydlelo v Londýně půl milionu Čechů, byli by všichni noví přistěhovalcí, kteří se jim aspoň trochu podobají, automaticky z Československa.

Bylo by až příliš snadné shrnout všechny obyvatele Londýna i celé Británie, kteří mě považují za Polku, do kategorie „blb“. Vždyť ostatně i Angličani zažívají něco podobného: leckterý kontinentální Evropan automaticky řadí každého anglicky mluvícího tvora mezi „Amíky“. Prostě je to tak. Ne každého člověka zajímá zeměpis nebo etnografie, zato každý z nás cítí potřebu si věci kolem sebe uspořádat do přehledných, srozumitelných kategorií, aby se v nich vyznal. Pokud možno si pak ke každé kategorii lidí, kterou si takhle vytvořil, přiřadí jisté vlastnosti – tím pádem je to ještě přehlednější. Italové jsou vášniví, Američané tlustí a pitomí, Němci studení, muslimové fanatičtí. Když je to Nigerijec, pak je to podvodník, když je to Somálec, násilník, a když je to Polák nebo aspoň něco Polákovi podobného – no, pak je to něco jako mravec: není snadné nalézt něco konkrétního, zač ho nenávidět, ale aspoň je mu možné vyčítat, že je ho všude plno, bere lidem v téhle zemi narozemným práci, zatěžuje britské zdravotnictví a zabírá místa k bydlení.

V Londýně jsem snad poprvé v životě pocítila takové ty klasické přistěhovalecké rozpaky. (Žila jsem předtím v Americe, ale tam to bylo něco jiného.) Pro většinu místních jsem Polka, pro většinu Poláků cizinka. A když se pak dílem náhody přistěhuju do baráku, kde bydlí lidé z „podobných“ zemí jako ta má, nijak zvlášť se s nimi nespřátelím a marně přemítám, co vlastně máme společného.

Pak se k nám do domu přistěhovala Ildiko a udělala mi v tom jasno.

únor 2011

ILDIKO BOJUJE S EVROPSKOU UNIÍ

Ildiko byla Maďarka od Kecskemétu a patřila k těm šťastným lidem, kteří snad ani nevědí, že existují věci jako „přistěhovalectví“, „národní identita“ a tak dál, natož aby nad nimi dumali.

Svět tu není od toho, abychom se mu přizpůsobili a naučili se v něm žít. Svět je tu od toho, aby se přizpůsobil nám, a když se mu to nedaří, je třeba mu tak dlouho nadávat a hrozit mu pěstmi, až se umoudří. Občas se Ildiko vztekala na svět jako děcko a často se ho pokoušela obměkčit slzami. Svět se pořád a pořád odmítal změnit k lepšímu, ale Ildiko to nevzdávala. Bojovala dál.

Kromě světa se Ildiko nezlobila na nikoho. Bylo to děvče se srdcem ze zlata, které by kuřeti neublížilo. Vsadím se, že by Ildiko nedokázala kohokoli nejen kopnout, ale ani poslat do řiti, aspoň ne v přítomnosti osoby, které se kopání či posílání týče. Na svět ovšem nadávala jak maďarský špaček – a já se od ní během pár měsíců spolubydlení naučila pár vskutku exkluzivních výrazů.

Řekla bych, že Ildiko byla obětí Evropské unie, přesněji řečeno faktu, že od roku 2004 měla povoleno žít a pracovat v Anglii. Ildiko nebyla světoběžnice – a kdyby Maďarsko nevstoupilo do EU, nejspíš by žila dál v rodné vesničce, starala se o dva čuníky a možná by jednou zvítězila v jakési tradiční vesnické soutěži o nejtlustší prase na porážku.

Jenže Maďarsko do EU vstoupilo. A Ildiko najednou měla na vybranou: zůstat doma, nebo se pustit do světa?

Přišlo to náhle – tak jako Česká republika, i Maďarsko se zničehonic našlo uprostřed Evropy, a tak jako spouště Čechů, i spouště Maďarů z toho šla hlava kolem.

Ildičini známí začali mluvit o tom, že by se vlastně mohli přesunout do nějaké jiné, „lepší“ země, začali se na to připravovat, někteří dokonce skutečně odjeli. A z těch se někteří občas objevili doma, rozhazovali kolem sebe plné hrsti peněz a vykládali všem ostatním, jak jsou pitomí, když se ještě pořád neodvážili do velikého světa.

Díky Ildiko jsem se dozvěděla, že i v maďarštině existují výrazy jako „ulice dlážděné zlatem“ a „země, kde do huby létají pečení holubi“. Nebo aspoň něco hodně podobného. Ildičina angličtina byla víc než přibližná, tak si nemůžu být jistá každým slůvkem. Ale něco hodně podobného to bylo.

Každopádně se nechala zlákat. Koupila si jízdenku a nastoupila do žlutého autobusu Student Agency, který v té době jezdil z Budapešti do Londýna třikrát nebo čtyřikrát týdně.

A pak se nestačila divit. Její londýnský známý – jeden z těch, co jí při návštěvě doma vykládali, že v Anglii je třeba jen trošičku pracovat a do roka tam zbohatnete, bydlel v předměstské čtvrti, jejíž jméno Ildiko v životě nedovedla vyslovit, v zatuchlém bytečku o velikosti bedny od mouky. Když ji uviděl, nez radoval se, jak očekávala. Místo toho jí vysvětlil, že v Londýně je setsakramentsky draho a ona u něj v žádném případě bydlet nemůže.

Našel jí ale jiné bydlení – v prostorném, docela pěkném bytě, kde už na podlaze přebývaly asi tak dva tucty Maďarů, Poláků, Estonců, Čechů a tak dál a ve kterém nocování na matraci pohozené na podlaze stálo deset liber denně. Nájem si chodil vybírat vyholený tetovaný svalovec, kterému Ildiko nerozuměla ani slovo. Teprve po čase pochopila, že to není pravý Angličan, ale podle všeho Rus.

Byla by na té matraci vydržela celé měsíce – netušila, že za deset liber denně by mohla přebývat v pohodlném pokojíčku, který by patřil jenom jí.

Od téhle nevědomosti ji zachránili exekutoři. Jednoho krásného dne vtrhli do bytu, všechny z něj vyhodili a přelepili dveře páskou. Po čase pochopila, že tetovaný holohlavý chlapík, který od nich vybíral nájemné, byl podvodník. Majitel za pronajatý byt peníze nedostával a nezbylo mu, než ho nechat úředně vyklidit. Ildiko se v tom svezla společně s patnácti nebo dvaceti nic netušícími přistěhovalci z čerstvých států Evropské unie.

(Mimochodem, byznys, který tetovaný svalovec provozoval, může nejméně půl roku, ale třeba i rok nebo rok a půl vynášet docela slušné prachy. Než se majiteli nemovitosti podaří přesvědčit úřady, že se nájemníci vymkli kontrole a je třeba s tím něco dělat, uplyne řada měsíců. Vzhledem k tomu, že v Británii neexistují občanské průkazy, šikovnému podvodníkovi se to povede i několikrát.)

Po nezáviděníhodné anabázi skončila Ildiko v baráku u Paula, zrovna jako my. V té době už Anglii nenáviděla, Evropskou unii nenáviděla ještě třikrát víc. A už vůbec si nedovedete představit, jak nenáviděla svět.

„Že já jsem sem jezdila!“ lamentovala mnohokrát denně sotva srozumitelnou angličtinou. „Proč jsem nezůstala doma? Tady je to fakt příšerný!“

Nemám ve zvyku posílat lidi z ciziny „domů, kam patří“. Ale když Ildiko už pár neděl každý den střídavě plakala a klela, nesměle jsem se jí optala, proč se teda nevrátí do vesničky u Kecskemé-tu. Ildiko nejdřív vynadala světu, pak se mi podívala do očí a řekla: „A čím bych se jim pochlubila? Vždyť nic nemám.“

Bylo to jasné: musela vydělat dost peněz na to, aby se mohla vrátit do rodné vesnice a každému vykládat, jak je to na Západě úžasný a že jsou blbí, když pořád trčí doma. Když se vrátí s prázdnou peněženkou a uplakanýma očima, sotva jí to bude někdo věřit. Bývaly doby, kdy by stačilo pár módních hadříků a mohla být doma královna, jenomže ty už pominuly. Životní úroveň v Maďarsku se nezadržitelně zvyšovala. Kdo se chce aspoň trochu blýsknout, musí si pořídit senzační mobil, plazmový televizor a bůhví co ještě.

V té době Ildiko pracovala v prádelně - žehlila a mandlovala prádlo, skládala ho do komínků a k tomu poslouchala stížnosti jakési dívky z Ghany, které se nelíbilo, že se o mandl dělí s běloškou. Vykládala jí, že tuhle podřadnou práci má nechat chudým černochům a sama dělat něco pořádného. Kdyby jí nebylo, mohla by s ní u mandlu mandlovat jiná holka z Ghany... Ildiko se od pondělka do pátku vracela domů v slzách. Pokaždé se vrhla po mém příteli K. a volala: „I - racist? I - bad woman? I?“

K. ji pokaždé pohládl jako malé dítě, dal jí pusku na tvář a ujišťoval ji, že jistě není rasistka ani špatná žena. Kdyby neměla Ildiko čtvrtmetrový předkus, na hlavě pět chlupů obarvených na hnědofialovo a v úsměvu tři vyražené zuby, brzo by se mi to začalo nelíbit.

Konečně si Ildiko poříдила ten úžasný mobil. Sehnal jí ho K., stál padesát liber, ale vypadal fakt nadupaně. Pořídil jí k němu jeden z těch příšerných obalů, co jsou zároveň chundelaté a třpytivé, a Ildiko konečně uvěřila, že se ještě někdy domů podívá. Pak jsem ji svým autem dovezla do obchoďáku, kde si koupila plazmový televizor. Ildiko nastoupila do busu směr Budapešť a po pár dnech nám napsala mail.

Tou svou příšernou, ale roztomilou angličtinou nám líčila, jak je to v Maďarsku děsný. Plazmové televize se zmocnil její otec, mobil jí sebrala mladší sestra, všechno tam stojí za houby a jí se stýská po Anglii. Tady doma jí nikdo nerozumí. Je kardinálně nešťastná.

únor 2011

O PUTOVNÍM TELEVIZORU A BLBCOVÝCH BRAMBORÁCH

Joyce, to byla ta Indka z Guyany, už ne nejmladší, ale plná energie, která celému baráku vládla železnou rukou, každého preventivně seřvala, jakmile se sem nastěhoval – a světe, div se, on se pak choval slušně! Splachoval na záchodě, nepráskal dveřmi, nevršil v dřezu špinavé nádoby, nezvracel na podlahu, nepral o půlnoci (to by mu Joyce, které patřil pokoj hned vedle kuchyně, nejspíš ukousla hlavu) a nepořádal divoké mejdany táhnoucí se až do rána. Jediný hlas, který se v nekřesťanských hodinách rozléhal domem, byl Joycin chraplavý alt: volala příbuzným do Guyany, když byl na Guyaně večer, a – jak nám objasnila – žádný Guyanec se ještě nenaučil mluvit po telefonu potichu.

Jak se Joyce dařilo nás umravnit, jaká magie za tím byla, to se nejspíš nikdy nedozvím. Moc ráda bych to od ní odkoukala, ale nepovedlo se. Já ani můj přítel K. na své spolubydlící výchovně působit neumíme. Ovšem, zkusíme to vlastním příkladem: myjeme koupelnu, uklízíme kuchyni, luxujeme na chodbě, sekáme trávu na zahradě. Když podobné věci dělala Joyce, začali uklízet i jiní. V našem případě naopak spolubydlící usoudí, že proč by se těmihle činnostmi zabývali, když je za ně někdo udělá. Veškeré uklízací a udržovací práce se jaksi automaticky stanou povinností mě a K. Když je přerostlá tráva na zahradě, když v dřezu hnije nádoby, když nefunguje pračka, když po sobě někdo nespláchne nebo zasviní

vanu, začnou spolubydlící bušit na naše dveře: „Kenny! Ivo! Pojdte se podívat, jak to tu vypadá! Honem s tím něco udělejte!“

Joycinu magii jsme nepochytili. Možná se tenhle přístup k životu a lidem ve vašem okolí musí umět nosit – jako vysoké podpatky. Když v nich umíte chodit, nesete se světem jako královny a každý k vám s obdivem vzhlíží. Když v nich chodit neumíte, upadáte tři kroky, pak se přerazíte, nedůstojně padnete k zemi a vyvrtnete si kotník. Po pár letech sdílení domů a bytů jsme už s K. oba kulhali...

Joyce se odstěhovala do domova pro seniory – tedy ne že by snad byla nemohoucí, zjistila ale, že když je pracujícím člověku v Británii pětadesát, má nárok na státem dotovaný byt. Joyce toho využila, říkala, že může mít celý byteček za nižší cenu, než kolik platí u Paula Arobagy – a nebude se s náma muset zlobit. Zůstalo nám po ní pár kvalitních talířů, jeden nerez hrnec a nepříjemné prázdno.

Paul ovšem brzo prázdno vyplnil – chlapíkem, kterému jsme začali přezdívat Příšernej Běloch. Příšernej Běloch byl Angličan, zřejmě na drogách, aspoň podle jeho eratického chování soudě, a zdálo se, že ho sem Bůh seslal, aby nás potrestal za to, že jsme si Joyce, když tu ještě byla, nevážili tak, jak by se slušelo. Příšernej Běloch zásadně nesplachoval, dveře neuměl zavírat jinak než kopnutím následovaným ohlušujícím třeskem, běžně používal nádobí jiných lidí a děsně se divil, když mu to vyčetli. Aby se na jeho mejdany mohli trousit celou noc návštěvníci (nápadně podobní jemu samotnému), rozbil zámek u vchodových dveří. A tak dál.

Bůh, který ho sem seslal, nás naštěstí jen varoval: Příšernej Běloch Paula podvedl, ukázalo se, že nemá na nájem. Dokonce ani zálohu mu nezaplatil: Paul propadl, tak jako spousta Nigerijců, falešné představě, že „běloši jsou důvěryhodní“. (Mě zřejmě považoval za Afričanku: K. a já jsme museli zaplatit zálohu a měsíční nájem týden předtím, než jsme se směli nastěhovat.) Když Paul štitivě, v rukavicích, nakládal Bělochovy věci do plastových pytlů, které pak hodil do kůlny na zahradě, přebudovával si přitom světonázor a neustále se mě ptal, jestli je takových lidí mezi Evropany hodně. On sám se nikdy předtím se žádným nesetkal.

Pak se Paul spálil ještě jednou a do pokoje po Joyce a Příšerným Bělochovi (který jsem mezitím, jako zkušená „malířka a dekoratérka“, uklidila a vymalovala a on mi za to slíbil 50 liber) nastěhoval Ghaňana jménem Pius - Zbožný. Vzhledově se Bělochovi vůbec nepodobal, byl to jeden z nejtmavších lidí, jaké jsme s K. kdy viděli, ale choval se dost podobně. Naštěstí taky brzy vypadl (věci si sbalil sám, zatímco Paul nad ním stál a ječel) a do prokleté místnosti přišel bydlet Jamajčan Roger, těžký pohodař. Oddechli jsme si.

A taky nás překvapilo, jak rychle se Paulovi daří shánět nové nájemníky: pokoje, které nabízel, nebyly nejlacinější, a přece nikdy nezůstaly prázdné víc než týden. Zřejmě pomohlo, že Paul nabízel „luxusní, zařízené pokoje s televizorem“.

Ano, i my jsme kdysi mívali v pokoji televizor, pěkný a obrovský. Stál na nočním stolku a dost překážel, a tak nám ani nevadilo, když pár dní po našem nastěhování dorazil Paul a pravil, že televizor potřebuje.

„Na co?“

Paul cosi zakoktal a odpojil dráty. Pak požádal K., ať mu ho pomůže vynést a umístit v sousedním pokoji.

„Copak to není náš televizor?“ bránili jsme se chabě.

„Jak - váš? Je přece můj!“ řekl Paul.

„No to ano... Ale pronajal jste nám pokoj s televizorem.“

„Jo. Jenže teď ho potřebuju. Sorry.“

Sousední pokoj byla špeluňka, které se v anglických rodinných domcích říká „box room“, tedy „pokoj na krabice“, česky bordelárium. Tradičně v něm nikdy nikdo nebydlel, ale teď ho Paul zařídil prádelníkem a úzkou palandou, kolem které se při troše dobré vůle dalo protáhnout k mrňavému oknu, a aby ho mohl prohlásit za „luxusní“, narval k nohám postele stolek s televizorem. „Někdo se na pokoj přijde podívat,“ zamručel. „Tak aby se mu líbil.“

Přišel se podívat Joshua, Ugandán. Byl osamělý, manželku a děti nechal doma, do Británie si přijel jen vydělat. Obrovský televizor ho nadchl a pokoj si pronajal.

Pak jsme zpoza zdi ve dne v noci slyšeli jásavé zvuky: Joshua nechával televizi zapnutou, i když spal anebo když byl v práci.

Nesledoval programy, nejspíš ani nevěděl, co zrovna dávají – používal televizor jako zvukovou stěnu, která ho oddělovala od britské reality a – přinejmenším svou nepřetržitostí – mu připomínala zvuky rodné vesnice. Zvuky Joshuovy rodné vesnice musely být pořádně hlasité – a my jsme za zdí značně trpěli. Naštěstí jen pár dní. Pak přišel Paul a Joshuovi přístroj sebral.

„Ale já jsem si pronajal pokoj s televizorem,“ protestoval Joshua.

„Jo. Ale já ho teď potřebuju jinde.“

Televizor putoval do další místnosti, kde nalákal Tundeho, docela milého mladého Nigerijce, k podpisu nájemní smlouvy.

Když Paul televizi sebral Tundemu, odvezl ji do svého dalšího domu, tuším, že v Plumsteadu, ve kterém prošla sedmi místnostmi, než se zase vrátila k nám, do pokoje, ze kterého se k Paulově nelibosti Tunde po dvou či třech měsících odstěhoval. Tam tvrdla překvapivě dlouho – ze záhadného důvodu Paul tentokrát ne a ne nalézt nájemníka. Do baráku chodili agenti z realitek, otvírali si vlastním klíčem a potenciálním nájemníkům líčili přednosti téhle úžasné nabídky. Činili tak v jakoukoli denní či noční hodinu a začínalo to být nepřijemné.

Pak se konečně začala objevovat rezolutně vyhlížející dáma v nejlepších letech a nosit do volné místnosti nábytek. Novou postel (s tou Paulovou prý „nesouhlasila“), několik kožených křesel a pohovek, dva prádelníky, konferenční stolek. A taky nekonečné pytle oblečení, které rovnala do skříní. Oblečení bylo – mužské! Vyšlo najevo, že dáma je matkou třiadvacetiletého syna s obsedantně-kompulzivní poruchou, kterého se po letech utrpení rozhodla zbavit. Našla pro něj bydlení, zaplatila nájem, nakoupila mu potraviny na několik měsíců – a teď se Daniel bude muset o sebe postarat sám. Byla ráda, že pokoji vévodí televizor: kdyby se snad Danielovi stýskalo, zapne ho a přestane mu být smutno.

Daniel byl milý, tichý hoch. Vypadal spíš na patnáct než na třiadvacet – a taky se tak choval. Pořád za mnou chodil a ptal se, jak má splachovat na záchodě, z kterého kohoutku teče teplá voda, jak zamknout a zase odemknout venkovní dveře. Nechápal takové věci, jako že když do police v lednici položíte láhev s mlékem a neutáhnete pořádně víčko, vylije se mléko směrem

DOLŮ, na potraviny uložené ve spodnějších policích. Neuměl zapnout konvici na ohřívání vody, a když jsem ho to naučila, nebylo v lidských silách mu vysvětlit, že se konvice určená k ohřívání vody nehodí k vaření vajec či párků. Daniel, vypuštěný bez dozoru do baráku, ho vmžiku proměnil v kůlničku na dříví. Když jste ho na to upozornili, plaše se omlouval a žádal o rady, jak si počínat lépe. V běžném životě byl nepoužitelný.

A přesto dokázal nemožné: putovní televizor v Danielově pokoji své putování skončil. Paul si ho už nikdy neodnesl. Když se o to pokusil poprvé, jako obvykle v okamžiku, kdy byl nájemník v pokoji zabydlený, spustil Daniel takový nářek, že Paul raději utekl. Zkusil to potom ještě jednou, ale Daniel si lehl na podlahu pod televizorem, skučel a mezi vzlyky prohlašoval, že bez něj nemůže žít. Paul, který byl koneckonců Afričan, i když s tím nejangličtějším přízvukem, co znám, se ženských slz děsil a z mužských mu naskakovaly pupínky. Urychleně zmizel a pak už se nikdy neodvážil vyslovit slovo „televizor“ v Danielově doslechu.

Daniel se neuměl o sebe postarat ani v těch nejzákladnějších věcech. Ale Joshua, ten to dokázal, jenže na všechno kašlal. Močil na prkýnko, nesplachoval, kradl mýdlo, šampón a toaletní papír v koupelně, v kuchyni po sobě nechával boží dopuštění - a aby ušetřil na nákupu potravin, vyčíhal si vždycky, který nájemník zrovna není doma, a z jeho fochu si bral, co se mu hodilo. Začali jsme většínu potravin uchovávat ve svém pokoji, aby záhadně nemizely, a tak nám Joshua ukradl aspoň tu pár cibulí, tu kilo brambor. Brambory vařil radikálně: hodil je do vody, postavil na plotnu a pak nad nimi stál a každé dvě vteřiny do nich píchal, jestli už změkly. „Furt nic!“ mumlával si u toho. „Furt tvrdý jako kámen! A já mám takovej hlad!“

Těžko samozřejmě někomu dokazovat, že brambory v jeho hrnci jsou vaše, a Joshua se nikdy nenechal přistihnout. Už nějaký čas jsme mu s K. privátně přezdívali „Blbec“ (to proto, že neuměl na jakoukoli výtku či komentář odpovídat jinak než nablblým smíchem). Teď K. chodil do kuchyně sledovat, do čích brambor to Blbec zase píchá, a pak mi smutně oznamoval, že už jsou zase naše. „Blbec je chytrý!“ nechával se slyšet. „Nemůžu a nemůžu ho přistihnout, jak krade.“

Takovéhle domácí pychy bývají nepříjemné: brambory jsou, pravda, laciné a je trapné se nad tím rozčilovat. Ale když koupíte dvě kila, že si je upečete, a druhý den najdete v košíku tři osamělé erteple, pohne vám to žlučí.

Pak jsme jednou jeli s K. na výlet do okolí Readingu. V rozoraném poli jsme našli kameny, které se velikostí, tvarem, barvou i povrchovou strukturou k nepoznání podobaly bramborám: když jste šli po oraništi, přísahali byste, že je plné brambor napůl čouhajících z hlíny. Museli jste si dřepnout a vzít je do ruky, abyste viděli, že to brambory nejsou: byly studené a těžké. Ale i tak se vám zazdalo, že vás dotek klame – byla na nich dokonce taková ta drobná očka jako na opravdových bramborách. Iluze byla dokonalá.

Nasbírali jsme pár pseudobrambor, přivezli si je domů a zamíchali je mezi skutečné brambory v košíku. Pak jsme vyčkávali. A dočkali se.

Dva dny nato stál Blbec v kuchyni nad hrncem s vidličkou v ruce a píchal a píchal. „Furt tvrdý! Tvrdý jako kámen! A já mám takovej hlad!“

Nenápadně jsem jukla do našeho košíku: brambor, i těch falešných, znatelně ubylo. Vrátila jsem se do pokoje a hodinu nato šel na zvědy K.

„Píchá a píchá. A furt sou tvrdý!“ hlásil mi. Joshua si zřejmě vybral k průzkumu jedlosti jedinou bramboru – a zrovna ta nebyla pravá.

Po další hodině opustil Blbec kuchyň, dupal vzhůru po schodech a cosi si brumlal. Na zahradě pod kuchyňským oknem se válely zbytky brambor rozvařených k nepoznání a mezi nimi tři nebo čtyři šutry, opticky nerozeznatelné od brambor.

Docela jsme se pobavili.

A světe, div se: naše brambory mizet přestaly. Dokonce ani cibule neubývalo.

Pak se ovšem do domu nastěhoval Efuleru a teprv pak začalo tóčo...

(pokračování)

srpen 2011

EFULEFU, LONDÝNŠTÍ DEALEŘI A KDO JE VĚTŠÍ „NIGGA“

Začali jsme mu říkat Efulefu. To je snad jediné slovo v jazyce ibo, které byste mohli označit za neslušné. Znamená něco jako „neschopný, blbý budižkničemu, kterému není pomoci“. Takový na nás udělal dojem.

Efulefu se nastěhoval do pokoje po Danielovi, tom stydlivém hochovi z Jamajky, o kterého chodila pečovat matka. Jeho příchodu předcházelo období, kdy měl náš bytný Paul dvě místnosti prázdné – a v baráku se začali objevovat týpkové z agentur přes nemovitosti, otvírali si vlastním klíčem, důležitě se každého vyptávali, jestli tu bydlí, a pak se dožadovali prohlídky s průvodcem.

Když Paul konečně našel nájemníka, oddechli jsme si, že týpkové už chodit nebudou.

To jsme ovšem netušili, že Efulefua nám sem nedohodila agentura přes nemovitosti. Paul, nešťastný, že na baráku nevydělává tolik, kolik by si přál, se odhodlal vzít na byt kluka ze sociálky. Z Paulovy strany to musel být dost zoufalý počín – obvykle majitelé sdílených domů na inzeráty, že hledají nájemníky, píší „NO DSS“ (DSS znamená Department of Social Services) – a nejspíš tuší, proč. Míchat chudé, ale poctivě pracující lidi, kteří se snaží uživit bez státní pomoci (byť třeba jen proto, že na ni rozhodně nemají nárok), s těmi, co státní podporu berou, nedělá dobrotu. Většina landlordů to dobře ví – Paul jistě taky. Nic nám o tom neřekl.

Efulefuovi prý bylo devatenáct, pocházel z Íránu a byl v Anglii zcela sám. S K. jsme usoudili, že je mu nejspíš pětadvacet i víc, ale kdosi mu poradil, že musí lhát, aby spadal pod program pro pomoc mladým. Na devatenáct rozhodně nevypadal. Na tenkém těle s kalhotami na půl žerdi se mu rýsoval zárodek pupku a už začínal plešatět. Spíš jen na spáncích, a tak se mohl dát ostříhat podle poslední módy: na vršku hlavy si nechal vymodelovat takový ten hrb, bez kterého se nejmiň rok nebo dva žádný pouliční rošťák neobešel. Vyčouhlí pouliční rošťáci si dávali záležet, aby se co nejvíc podobali smetákům. Efulefu vypadal jako nalomený, pelichající smeták, ještě ke všemu těhotný. Puberťák zaručeně nebyl.